



Naar een integrale en sectoroverschrijdende aanpak van dak- en thuisloosheid in Limburg

Tekst ter voorbereiding van Staten-Generaal Dak- en thuisloosheid Limburg 30 april 2026

Inge Pasteels

Michiel Massart

Wim Wiertz

Amber Van Wijngaarden

Bart Put

April 2026

1. INLEIDING

1.1. CO-CREATIEF ONDERZOEK DOOR PXL PEOPLE & SOCIETY RESEARCH EN CAW LIMBURG

Dit rapport kwam tot stand via een samenwerking tussen CAW Limburg en Expertisecentrum PXL People & Society Research. Via deze samenwerking werd een gezamenlijk onderzoeks- en begeleidingstraject opgezet rond de toekomstige organisatie van opvang en hulp- en dienstverlening aan dak- en thuisloze personen in Limburg. Deze samenwerking bracht wetenschappelijke kennis vanuit praktijkgericht onderzoek samen met praktijkkennis van professionals die vanuit verschillende perspectieven en dus in verschillende sectoren werkzaam zijn voor en met dak- en thuislozen enerzijds, en ervaringskennis van de doelgroep anderzijds.

1.2. THEMATIEK VAN DAK- EN THUISLOOSHEID

Wonen is een grondrecht. Dat wordt niet alleen onderkend in internationale en Europese verdragen, maar ook in de Belgische Grondwet (art. 23) en in de Vlaamse Codex Wonen (art. 1.5) (Vlaams Mensenrechteninstituut, 2025). Dat het realiseren van dit recht op behoorlijke huisvesting en menswaardig wonen echter geen evidentie is, tonen diverse indicatoren: in april 2025 stonden er in Vlaanderen bijna 200.000 mensen op de wachtlijst voor een sociale huurwoning (Wonen in Vlaanderen, 2025), de helft van alle huishoudens die privaat huren betaalt meer dan 30% van het inkomen aan woonkosten alleen, bij de laagste inkomens gaat het zelfs om bijna 8 op de 10 huishoudens (de Smalen & Vandenbroeck, 2025).

Zonder twijfel de meest kritische graadmeter is evenwel het aantal dak- en thuislozen. Daar hebben we sinds 2014 een zicht op dankzij de periodieke *point-in-time* tellingen die in het volledige land stelselmatig uitgerold werden (Meys & Hermans, 2014). De inmiddels sterk ingeburgerde telmethodiek heeft als voordeel dat het volgens een Europees gehanteerde typologie (ETHOS) ook de meer verdoken vormen van dak- en thuisloosheid in kaart brengt (sofaslapers, mensen die in garageboxen of kraakpanden wonen, mensen die met een uithuiszetting op korte termijn bedreigd worden,...). In de provincie Limburg werd deze telling in 2020 voor de eerste maal georganiseerd, waarmee onmiddellijk ook komaf gemaakt werd met het vooroordeel dat dak- en thuisloosheid uitsluitend een grootstedelijke problematiek is: in totaal werden er 932 volwassenen en 285 kinderen in een situatie van dak- of thuisloosheid geteld (Mertens et al., 2021). In 2025 herhaalde de regio Noord-Limburg de telling en kwam alleen al voor haar telgebied tot 425 personen, waaronder 123 kinderen (Marana et al., 2026). Op basis van extrapolaties die de laatste jaren naar aanleiding van de regionale tellingen gemaakt werden, blijkt het aantal dak- en thuislozen in Vlaanderen overigens niet te zijn afgenomen: werden er in 2024 nog 20.363 personen geteld (Mertens et al., 2025), waren dat er een jaar later al 21.428 (Mertens et al., 2026). Ook in het kader van de tellingen in Limburg (met name in Noord-Limburg en Hasselt) werd dit jaar een toenemende druk van het aantal dak- en thuislozen gesignaleerd.

Deze cijfers geven weliswaar een beter maar vanzelfsprekend nog steeds slechts partieel beeld van de omvang van de problematiek, gegeven de logistieke complexiteit van de tellingen. Dat de situatie echter als urgent wordt ervaren, bewijst de onderschrijving door België van de Europese Verklaring van Lissabon (2021), die tot doel heeft dakloosheid tegen 2030 uit te roeien. Ook het recente Vlaams Actieplan ter Voorkoming en Bestrijding van Dak- en Thuisloosheid 2026-2029 vertrekt van de ambitie om dak- en thuisloosheid op een geïntegreerde wijze te tackelen (Departement Zorg, 2026). Zowel vanuit het beleid (Departement Zorg, 2026), vanuit internationaal onderzoek (o.a. O'Sullivan, 2022) als vanuit de sector zelf (o.a. Put et al., 2024) is het bewustzijn gegroeid dat samenwerking tussen diensten en organisaties daarbij absoluut cruciaal is. Onder meer dankzij onderzoek en tellingen komt de complexiteit van de problematiek immers steeds beter in beeld. Ten eerste vormen dak- en thuislozen niet zomaar een homogene groep: het demografisch profiel naar geslacht, leeftijd, gezinssituatie en afkomst is bijzonder gedifferentieerd, en verschilt soms opvallend per regio, zelfs binnen provinciegrenzen (zie o.m. Mertens et al., 2021). Het spreekt voor zich dat ondersteuningsnoden niet voor alle subgroepen hetzelfde zijn. Ten tweede is dak- of thuisloosheid vaak gelinkt aan problemen op andere levensdomeinen (gezondheid, mentaal welzijn, verslaving, relaties, werk, inkomen, justitie,...). In de meest recente telling in Noord-Limburg werd bijvoorbeeld voor slechts 27% van de dak- en thuislozen géén gezondheidsprobleem vastgesteld, en rapporteerde ongeveer de helft van de getelde personen géén verleden in een instelling (psychiatrische voorziening, jeugdhulp en/of gevangenis) (Marana et al., 2026).

Langs de aanbodzijde gebeurt er, ook in het Limburgse welzijnslandschap, al heel veel. Diensten richten zich onder meer, afhankelijk van de mate van urgentie, op het voorkomen van uithuiszetting, op actieve outreach voor dak- en thuislozen, het voorzien van nood- of tijdelijke opvang en/of op duurzame herhuisvesting. Een deel van deze diensten worden door de lokale besturen ingericht, een ander deel door regionaal of provinciaal opererende organisaties. Voorts zijn er diensten die vanuit een specifiekere (sectorale) expertise mee voor de nodige ondersteuning zorgen bij hulpverlening in één of meerdere van deze fasen (Departement Zorg, Opgroeien, verslavingszorg, VAPH, justitie, sociale huisvesting,...). Ook zijn er gemeenten die zich inmiddels hebben verenigd in een bovenlokaal netwerk met meerdere partners met het oog op een nog meer gecoördineerde regionale strategie in de strijd tegen dak- en thuisloosheid. Meerdere diensten en organisaties hebben met andere woorden belangrijke sleutels in handen. De inspanningen die geleverd worden op het terrein zijn op heden dan ook bijzonder waardevol, doch nog steeds erg versnipperd. Het maakt dat in de soms complexe individuele trajecten in en uit dak- of thuisloosheid vaak diverse organisaties, instanties en overheden aan zet zijn, zonder dat er noodzakelijk altijd sprake is van (een helder kader voor) samenwerking, coördinatie of regie. Gegeven de complexiteit van de problematiek rijst in toenemende mate dan ook de vraag naar een netwerk- of samenwerkingsmodel voor de effectieve preventie en bestrijding van dak- en thuisloosheid, op maat van de Limburgse realiteit.

1.3. DOELSTELLING

De hoofdonderzoeksvraag van deze studie luidt als volgt: *Op welke manier kunnen Limburgse actoren actief in het brede veld van de hulpverlening rond dak- en thuisloosheid op een (nog meer) effectieve manier samenwerken in de strijd tegen dak- en thuisloosheid?*

Deze centrale onderzoeksvraag valt uiteen in een vijftal deelonderzoeksvragen:

- 1) Wat is op heden de eigen rol van de organisatie in de hulp- of dienstverlening in het kader van dak- of thuisloosheid?
- 2) Wat zijn op heden goede praktijken en knelpunten in de hulp- of dienstverlening van de organisatie in het kader van dak- of thuisloosheid?
- 3) Hoe worden samenwerkingen tussen organisaties in de hulp- of dienstverlening in het kader van dak- of thuisloosheid op casusniveau geëvalueerd?
- 4) Hoe worden samenwerkingen tussen organisaties in de hulp- of dienstverlening in het kader van dak- of thuisloosheid op niveau van het organisatienetwerk geëvalueerd?
- 5) Hoe wordt het actuele politieke bewustzijn rond de problematiek van dak- en thuisloosheid geëvalueerd?

De globale doelstelling van deze studie is om via de antwoorden op deze onderzoeksvragen te komen tot een netwerkmodel voor samenwerking rond dak- en thuisloosheid op maat van de Limburgse realiteit, en dit vanuit:

- 1) een multi-actorperspectief, d.w.z. een perspectief dat de standpunten en ervaringen van verschillende actoren (doelgroep, professionals, intermediairen, beleidsmakers,...) verdisconteert;
- 2) een multi-levelperspectief, d.w.z. een perspectief dat rekening houdt met de complexiteit en ervaringen aan de vraagzijde (het microniveau van de cliënt), de complexiteit en ervaringen aan de aanbodzijde op mesoniveau (het niveau van de betrokken organisaties en hun onderlinge relaties), en de complexiteit aan de aanbodzijde op macroniveau (het niveau van de betrokken overheden en beleidsmakers);
- 3) een multi-aanpakperspectief, d.w.z. een perspectief dat rekening houdt met de meerwaarde van de expertises en bevoegdheden van diverse relevante sectoren;
- 4) een multi-urgentieperspectief, d.w.z. een perspectief dat rekening houdt met de noden en hulpverlening in diverse fasen van urgentie inzake dak- en thuisloosheid (preventie, outreach, opvang, herhuisvesting,...).

1.4. STRUCTUUR VAN DIT RAPPORT

Zoals vermeld kwam deze tekst tot stand via praktijkgericht wetenschappelijk onderzoek waarin we wetenschappelijke kennis van onderzoekers die expert zijn op dit domein, praktijkkennis van het Limburgse werkveld omtrent deze thematiek en ervaringskennis van de doelgroep bundelen. In §2 stellen we actuele tendensen in wetenschappelijk onderzoek en beleidsmatige kaders inzake dak- en thuisloosheid voor. De resultaten van kwantitatieve en kwalitatieve bevestigingen met praktijkprofessionals en de doelgroep staan beschreven in §3 en §4. In §5 presenteren we het actieplan dak- en thuisloosheid Limburg zoals dat doorheen het onderzoek tot stand kwam. De reflecties die opborrelden op het event Staten-Generaal Dak- en thuisloosheid Limburg dat doorging op 3 april 2026 worden weergegeven in §6 en lieten toe het actieplan te finaliseren (§7). Een literatuurlijst en de meetinstrumenten zoals gehanteerd in het praktijkgericht onderzoek werden als relevante bijlagen ter informatie van de lezer toegevoegd aan dit rapport (§8).

2. ACTUELE TENDENSEN

2.1 TENDENSEN IN ONDERZOEK EN BELEID

Zowel in het beleid als in de wetenschappelijke literatuur rond dak- en thuisloosheid hebben zich de laatste decennia een aantal **belangrijke ontwikkelingen** voorgedaan (zie o.m. Dej et al., 2020; Gaetz & Dej, 2017; O'Sullivan, 2022; O'Sullivan, 2024; Oudshoorn & Van Berkum, 2024; Parsell et al., 2026). *Grosso modo* kunnen we spreken van een zestal opvallende ontwikkelingen, die nauw met elkaar verweven zijn.

Ten eerste is de focus langzaam maar zeker verschoven van dakloosheid als een probleem dat een oplossing vraagt op het moment het zich stelt naar het voorkomen ervan. Er is, met andere woorden, een geleidelijke beweging ontstaan die **het preventieve** minstens even centraal stelt als het curatieve (Dej et al., 2020; Fitzpatrick et al., 2021; Gaetz & Dej, 2017; Kenna et al., 2016; Mackie, 2023; O'Sullivan, 2022; Oudshoorn et al., 2019; Szeintuch, 2017).

Ten tweede, deels gelinkt aan de koerswijziging richting preventie, is er, in het bijzonder onder impuls van de Housing First beweging (zie verder), een sterkere focus gekomen op de (mogelijke) meerwaarde van **actieve hulpverlening** en ondersteuning, in tegenstelling tot de meer reactieve of passieve ondersteuning die geboden wordt in het kader van beleid geënt op een pure 'opvangfilosofie' (O'Sullivan, 2024). Actieve ondersteuning kan in relatie tot meerdere risicomomenten gethematiseerd worden: gaande van het actief en aanklampend opvolgen van dreigende uithuiszettingen (Put et al., 2025; Schout et al., 2015; Van Laere et al., 2008), de incorporatie van woonbegeleiding in het kader van het ontslagmanagement in gevangnissen, psychiatrische verzorgingsinstellingen en jeugdhulpinstellingen (Backer et al., 2008; De Decker et al., 2015; Dej et al., 2017; Fitzpatrick et al., 2021; Hanratty et al., 2020), over de mogelijke meerwaarde van mobiele crisisteams (McDaniel et al., 2024), tot de continuering van actieve begeleiding in Housing First-trajecten (O'Sullivan, 2024).

Ten derde zijn onderzoekers en beleidsmakers, onder meer gegeven de toenemende druk op lokale en nationale woningmarkten, stelselmatig meer aandacht gaan vragen voor de **structurele en systemische factoren** die problemen van dak- en thuisloosheid in de hand werken dan wel verminderen. Anders gezegd, dak- en thuisloosheid wordt niet enkel meer beschouwd als een risico of probleem van een individu of een persoonlijk traject, maar ook als een risico dat samenhangt met beleid en beleidskeuzes (zowel nationaal als lokaal), met maatschappelijke structuren en cultuur, en met processen binnen en tussen organisaties die een rol spelen in de hulp aan en ondersteuning van kwetsbare groepen (Dej et al., 2020; Fitzpatrick et al., 2021; Gaetz & Dej, 2017; Kenna et al., 2016; Oudshoorn & Van Berkum, 2024; Parsell et al., 2026).

Ten vierde wordt meer en meer de nood benadrukt aan een **geïntegreerde aanpak** van dak- en thuisloosheid (zie o.m. O'Sullivan, 2024). Dit niet alleen omdat de aard van de problemen die aan de basis liggen van dak- of thuisloosheid vaak complex en multidimensionaal zijn, maar ook omdat de risico's van dak- of thuisloosheid zich in het traject van cliënten op verschillende momenten kunnen manifesteren. Kwetsbaarheden ontstaan soms al op jonge leeftijd, doen zich soms voor op het moment men op de woningmarkt komt, zijn er zeker op het moment men een stabiel dak boven het hoofd verliest of dreigt te verliezen, en blijven mogelijks nog een hele tijd aanwezig op het moment men na een periode van dakloosheid herhuisvest wordt. Expertises rond en bevoegdheden van ondersteuning op elk van die

terreinen zijn verspreid over een veelheid aan organisaties en instanties. Dat is in Limburg niet anders dan elders in België, Europa of de Westerse wereld. Met de nood aan sector-overschrijdende, multidisciplinaire en interbestuurlijke samenwerking in de strijd tegen dak- en thuisloosheid rijzen echter ook vragen rond casusmanagement (op het niveau van de cliënt) en netwerkregie of *governance* meer in het algemeen (O'Sullivan, 2024). Hoe dan ook werd de nood aan een geïntegreerde aanpak intussen gebetonneerd in de Verklaring van Lissabon (2021).

Ten vijfde heeft geleidelijk de overtuiging ingang gevonden dat **woonoplossingen prioritair** horen te zijn in de strijd tegen dak- en thuisloosheid. Waar het idee voorheen nog dominant was dat een eigen woning pas zinvol was als men eerst gewerkt had aan andere problematieken en vaardigheden, keren *housing led* modellen als Housing First de gedachtegang om: een eigen woning is een cruciale conditie om, met de nodige bijkomende (actieve) ondersteuning, tot stabiliteit te kunnen komen op andere levensdomeinen. De effectiviteit van Housing First-programma's is vandaag zonder twijfel één van de belangrijkste topics in het onderzoek rond dak- en thuisloosheid (zie o.m. Carlier & Verdonck, 2024; O'Shaughnessy & Greenwood, 2021; O'Sullivan, 2024). Met deze verschuiving komen echter ook de structurele condities rond preventie van dak- en thuisloosheid weer in beeld: woonoplossingen vereisen dat er voldoende woningen beschikbaar zijn, en dus de actieve en structurele betrokkenheid van woonactoren en woonbeleidsmakers op verschillende overheidsniveaus.

Ten zesde, en tot slot, is sprake van een groeiend bewustzijn van het **belang van effectiviteit** van beleid, diensten en initiatieven. De vraag naar en ontwikkeling van betrouwbare gegevens- en evaluatietools rond dak- en thuisloosheid (Meys & Hermans, 2014), uithuiszettingen (Holl et al., 2016; Put et al., 2025; Schout et al., 2015; Verstraete et al., 2018), mobiele crisisteams (McDaniel et al., 2024) of Housing First (O'Shaughnessy & Greenwood, 2021; O'Sullivan, 2024) zijn sterk op het voorplan getreden. Wat wel en niet werkt, voor wie en op welke manier zijn vragen die absoluut cruciaal zijn om beleids- en praktijkinitiatieven, processen en structuren te kunnen bijsturen in het licht van de doelstellingen.

2.2 DIMENSIES IN HULPVERLENING ROND DAK- EN THUISLOOSHEID

In het bespreken van de tendensen in het onderzoek rond dak- en thuisloosheid kwamen al een aantal verschillende elementen of dimensies in de hulpverlening rond dak- en thuisloosheid aan bod. Zoals gezegd gaat het om een complexe veelheid aan bevoegdheden, expertises en actieterreinen. Om deze complexiteit ook in de Limburgse context voldoende in rekening te kunnen brengen, werd ter inspiratie gekeken naar wetenschappelijke literatuur waarin modellen ontwikkeld werden om deze complexiteit en multidimensionaliteit enigszins in kaart te brengen en te systematiseren. We vonden deze modellen in **typologieën van preventie van dak- en thuisloosheid** (Busch-Geertsema & Fitzpatrick, 2008; Dej et al., 2020; Demaerschalk et al., 2024; Fitzpatrick et al., 2021; Gaetz & Dej, 2017; Kenna et al., 2016; Mackie, 2023; O'Sullivan, 2022; Oudshoorn et al., 2019; Oudshoorn & Van Berkum, 2024; Szeintuch, 2017; Van Berkum et al., 2025). Deze modellen dienden mee als ruggensteun voor de praktische uitrol van het onderzoek en de verdere concretisering van het actieplan. Ze geven richting bij de vraag welke organisaties en instanties idealiter betrokken dienen te zijn, op welke manier, en wat eventuele aandachtspunten zijn, gegeven wat we al weten uit wetenschappelijk onderzoek. Ter informatie vermelden we graag dat hoofdzakelijk het werk van Fitzpatrick et al. (2021) de leidraad vormde voor het structureren van het actieplan (cfr. infra).

Een eerste dimensie of actieterrein betreft de maatregelen en initiatieven die (het risico op) dak- of thuisloosheid **op het niveau van de algemene bevolking** reduceren. Belangrijke factoren hierin zijn onder meer het sociaal beleid (armoedebelief, arbeidswetten, werkloosheidsregulering, pensioenwetten, de wetten die de opdrachten van sociale diensten reguleren, antidiscriminatiewetgeving,...) en het woonbeleid, in het bijzonder in functie van de voorradigheid en toegankelijkheid van betaalbare woningen. Deze dimensie wordt in de literatuur ook wel gecategoriseerd onder de noemers 'primaire preventie' (Busch-Geertsema & Fitzpatrick, 2008; Kenna et al., 2016), 'structurele preventie' (Gaetz & Dej, 2017; Dej et al., 2020; Parsell et al., 2026) of 'universele preventie' (Fitzpatrick et al., 2021; Mackie, 2023; O'Sullivan, 2022). Gaetz en Dej (2017) onderscheiden echter nog een specifiekere component, die vooral betrekking heeft op de relatie tussen het mesoniveau (van organisaties en instanties) en het microniveau (van individuen, gezinnen). Zij spreken van 'systemische preventie' om aan te geven dat barrières voor toegang tot hulp vaak ook worden opgeworpen door organisaties zelf: strikte procedures en criteria voor toegang, vastgelegde termijnen van begeleiding, manke communicatie of verwijzingsprotocollen tussen organisaties onderling, enzovoort (zie ook Dej et al., 2020).

Een tweede dimensie betreft de maatregelen en initiatieven die uitgerold worden **ten gunste van specifiekere groepen die een verhoogd risico lopen** om dak- of thuisloos te worden op de middellange of lange termijn. Van een aantal groepen is in nationaal en internationaal onderzoek al onomstotelijk bewezen dat ze bijzonder kwetsbaar zijn bij gebrek aan bijkomende woongerichte ondersteuning, met name de mensen die op het punt staan uit te stromen uit een voorziening zoals een gevangenis, een psychiatrische verzorgingsinstelling of een jeugdhulpvoorziening (De Decker et al., 2015; Dej et al., 2020; Fitzpatrick et al., 2021; Gaetz & Dej, 2017; Mackie, 2023; O'Sullivan, 2022). Vanuit de zorg voor meer continuïteit in de ondersteuning tijdens deze transitie is er van langsom meer aandacht voor het ontslagmanagement binnen dergelijke voorzieningen (Backer et al., 2008; Hanratty et al., 2020). Ook in relatie tot andere voorzieningen, zoals opvangcentra voor verzoekers om internationale bescherming, worden dergelijke zorgen in de Vlaamse context regelmatig geuit. Verder vallen in deze categorie, die afhankelijk van het gehanteerde model ook wel 'upstream preventie' (Fitzpatrick et al., 2021) of 'vroegge interventie' (Gaetz & Dej, 2017) wordt genoemd, alle initiatieven die genomen worden om ook niet-residentiële risicogroepen te bereiken, zoals kwetsbare jongeren (bijvoorbeeld via screeningstools in scholen), slachtoffers van partnergeweld, mensen met psychische problemen, een verslaving, een verstandelijke beperking, relatieproblemen of familiale problemen (Dej et al., 2020; Fitzpatrick et al., 2021; Gaetz & Dej, 2017).

Een derde dimensie betreft de maatregelen en initiatieven die gericht zijn op het **vermijden van een uithuiszetting op korte termijn, en indien dat niet meer mogelijk is, het toeleiden naar alternatieve huisvesting**. Fitzpatrick et al. (2021) hanteren hiervoor ook het label 'crisispreventie'. In een lijvig Europees onderzoek delen Kenna et al. (2016) deze maatregelen in in drie subdimensies. In de eerste plaats betreft het het wetgevende kader rond uithuiszettingspreventie (cf. ook 'structurele' of 'universele preventie'). Zoals in veel andere Europese landen is er in België een wettelijke verplichting van bevoegde rechtbanken om uithuiszettingsverzoeken te melden bij de sociale diensten (het OCMW), die op hun beurt verplicht zijn om ondersteuning te bieden aan de persoon in kwestie (zie ook Put et al., 2025; Verstraete et al., 2018). Ten tweede hebben in deze categorie ook financiële ondersteuningsinitiatieven hun plaats (Holl et al., 2016), zoals het Fonds voor Bestrijding van de Uithuiszettingen in Vlaanderen (Vermeir, 2022). In een derde subdimensie, tot slot, plaatsen Kenna et al. (2016) alle initiatieven inzake juridische en administratieve ondersteuning alsook de actieve bemiddeling tussen huurder en verhuurder (zie ook Holl et al., 2016). Breder beschouwd kunnen we hier ook alle initiatieven situeren die outreachend werken op

signalen rond gedragsmatige problemen die finaal tot een gerechtelijke uithuiszetting kunnen leiden (Holl et al., 2016; Put et al., 2025; Schout et al., 20015; Van Laere et al., 2008).

Een vierde dimensie betreft alle maatregelen en initiatieven die **ondersteuning bieden aan diegenen die de risico's van dak- of thuisloosheid op een directe wijze ervaren**, of 'noodpreventie' in de typologie van Fitzpatrick et al. (2021; zie ook Mackie, 2023; O'Sullivan, 2022). Toegang tot noodopvang is in deze quasi een vanzelfsprekendheid. Tegelijk verdienen hier de initiatieven een plaats die enerzijds laagdrempelige toegang geven tot materiële, psychologische en sociale ondersteuning (zoals de inloophuizen) en die anderzijds op straat outreachend en aanklampend de meest urgente zorgnoden van straatdaklozen aanpakken, telkens ook met het oog op stabiele herhuisvesting in de toekomst (zoals mobiele teams, straatverplegers en straathoekwerkers). Een aantal bijkomende aandachtspunten komen in het recentere onderzoek rond noodpreventie naar voor: resterende barrières in de toegang tot noodopvang (o.m. Brown et al., 2017), de nood aan opvang die voldoende op maat is van het profiel van de cliënt (o.m. DiGuseppi et al., 2022; Van Berkum et al., 2025) en de nood aan *shelter diversion* initiatieven die een structurele afhankelijkheid van noodopvang reduceren (o.m. Milaney et al., 2024).

Een vijfde dimensie, tot slot, betreft alle maatregelen en initiatieven die **voorkomen dat mensen die dak- of thuisloosheid ervaren hebben terug in die situatie belanden**. Fitzpatrick et al. (2021) spreken hier dan ook over 'hervalpreventie', Gaetz en Dej (2017) over 'huisvestingsstabilisering' (zie ook Dej et al., 2020). Belangrijk in dit opzicht zijn de Housing First initiatieven, maar ook alle andere *housing-led* initiatieven (vb. Skaeve Huse) die de toegang tot huisvesting laten voorafgaan aan begeleiding. Anders gezegd, in zulke initiatieven wordt het begeleidingsaspect ontkoppeld van conditionele toegang tot huisvesting. Maar het is wel cruciaal voor de stabilisering van huisvesting. Afhankelijk van de noden van de cliënt kan begeleiding onder meer betrekking hebben op fysieke en geestelijke gezondheidszorg, verslavingszorg, onderwijs, arbeid, en juridische, financiële of administratieve ondersteuning.

3. RESULTATEN KWANTITATIEVE BEVRAGING

Zie finaal rapport

4. RESULTATEN KWALITATIEVE BEVRAGING

Zie finaal rapport

5. ACTIEPLAN DAK- EN THUISLOOSHEID LIMBURG

5.1 INLEIDING

In lijn met de in §2 beschreven actuele tendensen omtrent dak- en thuisloosheid in literatuur, beleid en praktijk, zullen we dit actieplan grotendeels opbouwen door de meerdimensionele indeling die hoofdzakelijk gebaseerd is op het werk van Fitzpatrick et al. (2021) als voornaamste kader te hanteren. Waar nodig voegen we op basis van de verkregen resultaten enkele rubrieken toe om meer detail of nuance in te brengen (zie §5.3 tot en met §5.9). Een succesvol actieplan heeft echter maar slaagkans als we starten met het eindresultaat helder voor ogen en de meest wenselijke weg ernaar toe vooraf secuur kiezen en beschrijven. Om die reden zullen we in §5.2 een missie en visie voorstellen zoals die tot stand kwam op basis van de verkregen data uit de kwantitatieve en kwalitatieve vragenrondes en de analyses hiervan indachtig wetenschappelijke literatuur. Hieronder geven we een schematische voorstelling weer van het actieplan dak- en thuisloosheid dat voorligt.

ACTIEPLAN AANPAK DAK- EN THUISLOOSHEID

MISSIE EN VISIE

DOELSTELLINGEN 2030 VERKLARING LISSABON

SECTOROVERSCHRIJDENDE, INTEGRALE EN BOVENLOKALE HULP- EN DIENSTVERLENING

- T.v.v. Burger met levenslooprisico DTLH en informeel netwerk - Praktijkprofessionals - Beleidsactoren
- Recht op huisvesting – recht op behandeling – recht op zijn

II. SYSTEMISCHE PREVENTIE

TOEGANKELIJKE ORGANISATIES – CIRCULAIR SAMENWERKEN

III. VROEGPREVENTIE

Residentiële HDV

- Ontslagmanagement

Ambulante HDV

- Doelgroepisico's

Onderwijs

Brede maatschappij

BREDE TOEGANG BURGER
WOONLOKET

TRIAGE THEMATIEK DTLH

FRONTOFFICE

TOEGANG PROFESSIONAL
BOVENLOKAAL PLATFORM DTLH

TRIAGE OP BASIS VAN RISICO-
INSCHATTING & DOORVERWIJZING

NETWERKREGIE

GEDEELDE VERANTWOORDELIJKHEID

INFORMATIEDELING VIA GEDEELD CLIËNTDOSSIER

IV. CRISISPREVENTIE

- Uithuiszettingspreventie
- Financiële begeleiding
- Juridische en administratieve begeleiding - bemiddeling H - VH
- Woonbegeleiding – Bijzondere expertise

(DE)
C
E
N
T
R
A
L
I
S
A
T
I
E

V. NOODPREVENTIE

- Noodopvang m.i.v. burgerinitiatieven
- Doelgroepopvang
- Inloophuizen
- Outreachend/aanklampend (mobiele teams, straatverpleger, straatpsychiater, straathoekwerker)

MONITORING AANBODZIJDE VIA DASHBOARD

LOKAAL DAKLOZENOVERLEG

CASUSREGIE

- Lokaal bestuur
- Welzijnsorganisaties
- HDV crisispreventie
- HDV noodpreventie

- Hv bijzondere expertise
- Wijkagent
- ...

OPEN DIALOOGCULTUUR

VI. HERVALPREVENTIE

- Housing first – Housing led
- Woonbegeleiding & zinvolle dagbesteding i.f.v. huisvestingsstabiliteit

I. STRUCTURELE PREVENTIE

Duurzame woonoplossingen op maat – “Gepast dak”

Sociale huisvesting

Private huurmarkt

Alternatieve woonvormen

DATAGEDREVEN WOONBELEID – SOCIAAL BELEID

ERVARINGSKENNIS CLIËNT & PRAKTIJKKENNIS SOCIAAL-KRITISCHE PROFESSIONAL

5.2.1. Missie

Lokale besturen alsook hulp- en dienstverlening die van ver of nabij te maken heeft met dak- en thuisloosheid engageren zich ertoe om tegen 2030 een situatie van dak- en thuisloosheid zo maximaal mogelijk te vermijden voor elke Limburger en dit in lijn met de Verklaring van Lissabon (2021) die volgende doelstellingen vooropstelt:

1. Niemand slaapt op straat bij gebrek aan toegankelijke, veilige en geschikte noodopvang.
2. Niemand verblijft langer in nood- of tijdelijke huisvesting dan nodig is voor een succesvolle overstap naar permanente huisvesting.
3. Niemand wordt ontslagen uit een instelling (bijvoorbeeld gevangenis, ziekenhuis, zorginstelling) zonder een passend huisvestingsaanbod.
4. Uitzettingen moeten waar mogelijk worden voorkomen en niemand wordt uitgezet zonder hulp voor een passende huisvestingsoplossing, indien nodig.
5. Niemand wordt gediscrimineerd omwille van zijn dakloosheidsstatus.

Dak- en thuisloosheid wordt hierbij expliciet niet beschouwd als een individueel falen maar wordt in de brede aanpak ervan benaderd als een levenslooprisico voor iedereen.

Vanuit de mensenrechtenbenadering betreft dak- en thuisloosheid het recht op een behoorlijke huisvesting (art. 23 Belgische Grondwet) dat geen absoluut recht is maar een inspanningsverbintenis voor de overheid inhoudt en de overheid verplicht om te streven naar betaalbare, kwaliteitsvolle woningen in een goede woonomgeving, essentieel voor een menswaardig bestaan.

Hieromtrent geldt dat het realiseren van een duurzame woonoplossing die op maat is van de betrokken burger essentieel is. Hierbij dient ten allen tijde vermeden te worden dat burgers zich willens nillens duurzaam handhaven in een situatie van dak- en thuisloosheid en dit schijnen te verkiezen boven woonoplossingen en dit door tal van negatieve ervaringen met hulp- en dienstverlening.

Bijkomend aanvaarden lokale besturen alsook de relevante hulp- en dienstverlening dat het recht op behandeling de drijfveer is voor een aanpak van dak- en thuisloosheid eerder dan het overlastidee als motivatie voor te houden. Sterker nog, de aanpak van dak- en thuisloosheid zal zich eveneens verhouden tot het recht op zijn, waarmee bedoeld wordt dat een onderhoudsbenadering mag primeren op persoonlijke groei benadering indien de betrokken burger dat wenselijk acht voor zichzelf.

5.2.2. Visie

Om deze doelstelling te realiseren ligt dit bovenlokaal, sectoroverschrijdend, integraal actieplan voor dat structurele oplossingen voorstelt voor de uitdagingen die situaties van dak- en thuisloosheid met zich meebrengen voor de burgers in kwestie, voor beleidsactoren die bevoegd zijn inzake deze thematiek en voor hulp- en dienstverleningsorganisaties die aan zet zijn om een aanpak uit te rollen op het terrein.

Dit plan is gezamenlijk gedragen door beleidsmakers en professionals die via vragenrondes hun stem deden klinken en komt ten goede aan de doelgroep die hun ervaringskennis eveneens zeer genereus deelden. Naast praktijkkennis van beleidsmakers en professionals en ervaringskennis van de doelgroep is dit plan ook geïnspireerd op onderzoeksmatige kennis m.i.v. wetenschappelijke literatuur.

Dit actieplan onderscheidt verschillende types van preventie omtrent dak- en thuisloosheid en beoogt een consistente en globale aanpak op Limburgs niveau maar houdt tegelijk rekening met regionale verschillen inzake mogelijkheden en uitdagingen. Dit plan zet expliciet in op (sectoroverschrijdende) samenwerking tussen verschillende actoren vanuit een gedeelde verantwoordelijkheid.

Dit plan zal kompas en toetssteen zijn voor het toekomstige gevoerde lokaal en bovenlokaal beleid en de realisaties vanuit de brede hulp- en dienstverlening omtrent dak- en thuisloosheid in de Limburg.

5.3 STRUCTURELE / PRIMAIRE / UNIVERSELE PREVENTIE

Een eerste type van preventie betreft structurele preventie, ook wel primaire of universele preventie genoemd. Het betreft een focus op het macro-niveau waarbij beleid dat van ver of nabij invloed heeft op dak- en thuisloosheid onder de loep wordt genomen. Alzo zoomt deze structurele preventie in op dak- en thuisloosheid als een (levensloop)risico op niveau van de algemene bevolking waarvoor een accuraat sociaal beleid alsook woonbeleid de instrumenten bij uitstek zijn om de grootte van het risico bij de wortel aan te pakken. Immers, de thematiek van dak- en thuisloosheid ontwikkelt zich heden in de schoot van een woningmarkt waarop krapte, onbetaalbaarheid, onvolkomenheden inzake energienormen en/of woonkwaliteit of erger,... belangrijke en helaas geen zeldzame onvolkomenheden zijn aan deze aanbodzijde.

Zeer belangrijk om te vermelden is dat het realiseren van adequate structurele preventie onontbeerlijk is opdat ook de andere vormen van preventie succesvol kunnen zijn met het oog op duurzame woonoplossingen. Zonder een voldoende aanbod van gepaste, betaalbare en toegankelijke woningen slibt de woningmarkt toe en vallen de meest kwetsbaren onherroepelijk uit de boot, ongeacht alle andere vormen van preventie. De thematiek van dak- en thuisloosheid is in zijn essentie grotendeels te herleiden tot een verhaal van uitdagingen op de woningmarkt. Acties op vlak van woonbeleid alsook sociaal beleid waarvan hieronder een aantal opgelijst zijn die in de Limburgse bevragingen meermaals aan bod kwamen, zijn daarom van primordiaal belang.

Bovendien mag beleid in eender welk domein kan of idealiter nooit blind varen. Accurate cijfers en feiten die de thematiek van dak- en thuisloosheid in kaart brengen zijn cruciaal i.f.v. effectieve besluitvorming. Acties om vraag en aanbod op de woningmarkt in het algemeen en omtrent dak- en thuisloosheid in het bijzonder te monitoren, beschouwen we ook als structurele preventie omdat ze toelaten het levenslooprisico dat het ontberen van een duurzame woonoplossing is, correct in te schatten in elke regio. Belangrijk hierbij is dat het tellen en monitoren ook data oplevert die laagdrempelig ontsloten wordt voor beleidsmakers en praktijkprofessionals.

5.3.1. Woonbeleid

In de aanpak van dak- en thuisloosheid bekommert een accuraat woonbeleid zich om de voorradigheid van aangepaste en betaalbare woningen en de toegankelijkheid ervan voor kwetsbare doelgroepen. Hieronder lijsten we de relevante acties op per deeldoelstelling. Deze acties overtreffen mogelijks de reikwijdte van het lokaal bestuur, doch kan het opnemen van een politiserende rol t.a.v. hogere overheden wel betekenisvol zijn.

Voorradigheid van aangepaste en betaalbare woningen

- Uitbreiden van het woningenaanbod via nieuwe projecten sociale huisvesting
- Aangepaste regelgeving met het oog op het bouwen van studio's in sociale huisvesting
- Inzetten op een accuraat leegstandsbeheer in sociale huisvesting
- Inzetten op regelgeving die het realiseren van alternatieve woonvormen faciliteren
- Uitbreiden van het woningenaanbod via realisatie van alternatieve woonvormen (tiny houses, kamerwoningen, Perceel-plus project, zorgboerderij met kamers, Skaeve Huse,...)
- Opschaalbaarheid van bewezen alternatieve woonvormen nastreven
- Inhuren van leegstand, ook particulier
- Reguleren van co-housing (vb. Nederlands project "Onder de pannen")
- Verhoging flexibiliteit voor gebruik van woningen (meergezinswoningen, kamerwoningen,...)

Toegankelijkheid van betaalbare woningen optimaliseren

- Optimaliseren van de samenwerking met sociale huisvesting via procedures van versnelde toewijzing
- Samenwerking met private eigenaars als belangrijke actor in het woonverhaal voor kwetsbare groepen
- Samenwerking met immobiliënkantoren die label ("hartelijke immo's) willen nastreven

Betaalbaarheid van woningen

- Aangepaste regelgeving omtrent Vlaamse huurpremies (aanpassingen 2028)

Datagedreven beleid

- Recurrente telling van kencijfers en laagdrempelige ontsluiting van telresultaten. Kencijfers zijn bijvoorbeeld:
 - wooneenheden per regio naargelang eigenaarsstatuut
 - huishoudens (naar huishoudgrootte) per regio
 - leegstand per regio naargelang beschikbaarheid inzake verhuur
 - dak- en thuislozen naargelang regio en type
 - noodwoningen per regio
 - ...

5.3.2. Sociaal beleid

Financiële draagkracht

Een sociaal beleid dat financieel kwetsbaren in het algemeen versterkt kan vanuit veel invalshoeken vorm krijgen, zoals bijvoorbeeld armoedebelief, beleid inzake arbeid en werkloosheid, pensioenbeleid, beleid omtrent (langdurige) ziekte, enz. In die optiek is de lijst van mogelijke acties lang, de lijst van acties die op korte termijn implementeerbaar zijn blijft mogelijks beperkter door het bovenlokale budgettaire en politieke klimaat. Desalniettemin maken we vermelding van een actie die - verder vorm gegeven op welke manier dan ook- een verlaging van het risico op dak- en thuisloosheid verkleint.

- Verhoging financiële middelen van mensen via hogere uitkeringen, activering,...

Schaalvoordelen gezinsgrootte

Specifiek met het oog op de thematiek van dak- en thuisloosheid zijn soepelere regels inzake de toekenning van uitkeringen en beleid rond samenwonen vaak voorwerp van gesprek. Samenleven, wat door het schaalvoordeel inzake gezinsgrootte nochtans de financiële uitdagingen van het leven verkleint, wordt heden te sterk ontmoedigd door een systematische verlaging van uitkeringen o.w.v. het samenleven zelf.

- Het aanmoedigen van samenleven door het afschaffen van bestaande financiële bestraffing (o.a. wijziging inzake de cumulatie van leeflonen binnen één gezin, Omzendbrief 16/1/2026, artikel 34)

5.4 SYSTEMISCHE PREVENTIE

In systemische preventie ligt de focus op het mesoniveau, het niveau van de organisaties en hun professionals en de samenwerking tussen deze organisaties onderling. Immers, organisaties werpen vaak zelf, gewild of ongewild en bewust of onbewust, barrières op inzake toegankelijke en effectieve hulp- en dienstverlening via de uitdagende kenmerken die hun werking zelf typeren en die manifest aanwezig zijn of rijzen van zodra samenwerking geïnitieerd wordt.

Actiepunten van viererlei aard zijn nodig. Vooreerst is er het organisatienetwerkniveau dat de samenwerking tussen organisaties binnen en over sectoren heen mogelijk maakt. Acties zijn vooreerst gericht op het tot stand brengen van een frontoffice – backoffice organisatienetwerkmodel. In dergelijk model is de toegang tot hulp- en dienstverlening omtrent (dreigende) dak- en thuisloosheid via een meldpunt voor burgers (“woonloket”) alsook voor professionals (“bovenlokaal platform”) verzekerd, gebeurt er een juiste triage met bijhorende accurate risicoanalyse en doorverwijzing en zijn casusregie (via het lokaal daklozenoverleg) én netwerkregie (via het bovenlokaal platform DTLH) geïnstalleerd en operationeel. Het bepalen van de schaalgrootte enerzijds en billijke bijdragen anderzijds in functie van het (de)centralisatie dilemma is belangrijk met het oog op het vermijden van aanzuigeeffecten in regio's waar de hulp- en dienstverlening sterker aanwezig is. Bijkomend zijn in dergelijk organisatienetwerkmodel een basishouding van gedeelde verantwoordelijkheid en een open dialoogcultuur belangrijke cultuurelementen. Op vlak van processen moeten circulair samenwerken, veilige doch effectieve informatiedeling omtrent cliëntendossiers aan de vraagzijde en monitoring van woon- of opvangmogelijkheden aan de kant van de aanbodzijde als standaarden verankerd zijn.

Ten tweede zijn acties nodig die expliciet een appel doen op organisaties om elk apart hun toegankelijkheid en behandelingsbereidheid voor deze kwetsbare doelgroep te maximaliseren door (termijnen van) hulp- en dienstverlening te optimaliseren i.f.v. de bredere samenwerking en de meest kwetsbaren niet te kort te doen i.f.v. het realiseren van quick wins voor zij voor wie een woonoplossing sneller realiseerbaar is.

Ten derde kan een organisatienetwerkmodel maar slagen mits een effectieve hulpverlenersrelatie tussen professional en cliënt. De praktijkervaring en expertise van de professionals moet hand in hand gaan met de ervaringskennis van de cliënt. Daarnaast is inzetten op het duurzaam karakter van deze relatie essentieel. Tot slot is het opnemen van een politiserende rol als belangenbehartiger van de doelgroep essentieel om tot succesvolle hulp- en dienstverlening te komen.

Ten vierde is het introduceren van het effectiviteitsdenken en het implementeren ervan belangrijk om vinger aan de pols te houden m.b.t. het welslagen van een aanpak van dak- en thuisloosheid.

Deze vier sets van acties binnen deze systemische preventie zijn een uiterst belangrijke sleutel tot een effectieve aanpak van dak- en thuisloosheid. Aangezien het risico van dak- en thuisloosheid zich manifesteert met verschillende levels van urgentie en tegelijk het afwenden ervan o.w.v. de complexiteit en meerlagigheid ervan veel dimensies van hulp- en dienstverlening noodzaakt waardoor per definitie vaak meerdere professionals/organisaties aan zet moeten komen, is lokale/ regionale samenwerking en afstemming en gezamenlijke gedragenheid tussen alle hulp- en dienstverlening essentieel. Rond complexe thematieken, wat dak- en thuisloosheid zeker ook is, zijn vaak al heel wat organisaties aan de slag maar duurzame oplossingen blijven uit doordat afstemming en gedragenheid om samen te werken

ontbreken. In de volgende alinea's worden deze sets van acties die we onder systemische preventie rangschikken gedetailleerd toegelicht.

5.4.1. Frontoffice – backoffice organisatienetwerkmodel

Het installeren van een front-office/back-office organisatienetwerkmodel is de voornaamste doelstelling in de systemische preventie. Dergelijk organisatienetwerkmodel heeft als doel alle hulp- en dienstverlening met elkaar te verbinden zodat een coherente samenwerking ontstaat. Dit organisatienetwerkmodel bestaat uit drie entiteiten die het structuurmodel uitmaken van het organisatienetwerk, met name een Woonloket, een Bovenlokaal Platform dak- en thuisloosheid (DTLH) en een Lokaal/ Regionaal Daklozenoverleg. Het welslagen van een organisatienetwerkmodel is echter niet gegarandeerd door het louter installeren van enkele entiteiten als structurende elementen van zo'n model, maar ook en misschien wel veeleer door de werkingcultuur binnen en tussen deze entiteiten. Een effectieve organisatienetwerkcultuur wordt bij voorkeur gekenmerkt door een gedragen visie omtrent (de)centralisatie en schaalgrootte, door een gedeelde verantwoordelijkheid en door een open dialoogcultuur. Tot slot zijn effectieve processen omtrent samenwerken, informatiedeling en monitoring essentieel in dergelijk front-office/back-office organisatienetwerkmodel.

- Het ontwerpen van een front-office/back-office organisatienetwerkmodel

5.4.1.1 Structuurmodel

Woonloket

Het woonloket is de eerste entiteit in het front-office/back-office organisatienetwerkmodel en voorziet een brede toegang voor burgers inzake woonkwesties in het algemeen en (dreigende) penibele woonsituaties die een voorbode zijn van of kunnen leiden tot dak- en thuisloosheid in het bijzonder. Het woonloket kan dan ook beschouwd worden als de front-office van het gehele organisatienetwerkmodel waarmee de maatschappelijke tendensen om in te zetten op preventie én tegelijk het belang van een woonsituatie in de oplossingsstrategie naar voor te schuiven, structureel verankerd worden in het organisatienetwerkmodel.

Het profiel van de potentiële gebruikers van dit woonloket is divers: het kan het gaan om iemand die een verhoogd risico op dak- en thuisloosheid ervaart door bijvoorbeeld het niet vinden van een gepaste woning of door een dreigende uithuiszetting, om een private eigenaar-verhuurder die betaal- of andere problemen ziet rijzen m.b.t. de huurder waarvoor de eigen onderhandelingsinitiatieven niet toereikend blijken, om een zorgzame burger die melding wil maken van een precaire situatie omtrent wonen bij iemand uit de buurt of in het informele netwerk, enz.

Belangrijk voor het welslagen van dergelijk woonloket in de ruime aanpak van dak- en thuisloosheid is vooreerst aandacht voor toegankelijkheid belangrijk. Toegankelijkheid moet ruim begrepen worden zoals bijvoorbeeld uitgewerkt is in een kader zoals de 7 b's van toegankelijkheid, met name beschikbaarheid, bereikbaarheid, bekendheid, bruikbaarheid, betaalbaarheid, begrijpbaarheid, betrouwbaarheid. Communicatie omtrent het bestaan, locatie, openingsuren,... van dit woonloket (i.f.v. bekendheid, bereikbaarheid,...) en informatie over de bruikbaarheid ervan (voor welke problemen kan de burger terecht bij het woonloket?) zijn essentieel. Voorafgaandelijk beleidsmatig een visie uitwerken omtrent de bruikbaarheid of reikwijdte van dit woonloket (waarvoor kan de burger er terecht en waarvoor niet?) is

uiteeraard cruciaal om teleurstelling bij burgers m.b.t. hulp- en dienstverlening en op de lange termijn hulpverleningsmoeheid van in het begin in de kiem te smoren.

Ten tweede is een effectieve triage noodzakelijk waarbij naast andere problemen die met wonen te maken hebben (vb. woonkwesties gerelateerd aan ruimtelijke ordening) de signalen die wijzen op een verhoogd risico op dak- en thuisloosheid in een liefst zo vroeg mogelijk stadium leiden tot een accurate doorverwijzing naar diensten die zich specifiek richten op de preventie van dit levenslooprisico. Een correcte opvolging van meldingen bij het woonloket is essentieel in het kader van de betrouwbaarheid van deze dienst.

- Het installeren en bekendmaken van woonloketten op gemeentelijk niveau

Bovenlokaal platform dak- en thuisloosheid

Het bovenlokaal platform dak- en thuisloosheid is de tweede entiteit in het front-office/back-office organisatienetwerkmodel en is enerzijds het aanspreekpunt en dus de toegang voor professionals die een cliënt willen aanmelden voor hulp- en dienstverlening omtrent dak- en thuisloosheid maar de weg naar een van de lokale daklozenoverlegfora niet kennen of niet kunnen nemen. Dit bovenlokaal platform onderzoekt alle meldingen via professionals die gewag maken van penibele situaties op vlak van wonen en gaat na welk(e) type(s) van preventie (vroegpreventie, crisispreventie, noodpreventie of hervolpreventie) van toepassing is (zijn) en hoe doorverwezen kan worden naar een lokaal daklozenoverleg of op welke manier aan de professional als aanmelder andere ondersteuning geboden kan worden.

Het bovenlokaal platform DTLH is anderzijds en vooral de netwerkregisseur van dit front-office/back-office organisatienetwerkmodel. Dit betekent dat dit bovenlokaal platform DTLH vooral een strategische rol vanuit een helikopterperspectief inneemt. Het functioneren van de aparte organisaties als schakel in het geheel alsook de samenwerking tussen organisaties zo maximaal mogelijk faciliteren en uitdagingen die zich voordoen in de praktijk van (samenwerkingen binnen) deze hulp- en dienstverlening die het individuele cliëntdossier overschrijden bespreken om vanuit een gedeelde verantwoordelijkheid te komen tot structurele oplossingen die het front-office/back-office organisatienetwerkmodel versterken, zijn dan taken die voorliggen. Eveneens wordt op dit bovenlokaal platform DTLH het (de)centralisatie-debat gevoerd, worden de principes van gedeelde verantwoordelijkheid, circulair samenwerken en open dialoogcultuur hier bewaakt en wordt informatiedeling omtrent de vraagzijde en monitoring van de aanbodzijde hier gegarandeerd (cfr. Infra).

- Het installeren en bekendmaken van een bovenlokaal platform dak- en thuisloosheid op Limburgs niveau

Lokaal daklozenoverleg

Het lokaal daklozenoverleg is de derde entiteit in het front-office/back-office organisatienetwerkmodel. Dit lokaal daklozenoverleg is de plek waar hulp- en dienstverleningsprofessionals samenkomen om specifieke cliëntdossiers ter tafel te brengen in functie van het vinden van een gepast antwoord op de hulpvraag die voorligt, wanneer de initiële doorverwijzing naar een specifieke organisatie en de samenwerking die hieruit ontstaat, niet binnen een redelijke termijn tot een oplossing leidt voor de hulpvrager. Het lokaal daklozenoverleg staat in voor de casusregie in complexe dossiers omtrent dak- en thuisloosheid.

Het lokaal daklozenoverleg verenigt professionals die verschillende organisaties vertegenwoordigen, zoals lokaal bestuur en OCMW, welzijnsorganisaties zoals CAW, CGG, VAPH, ..., enz., sociale huisvesting (WIL), hulp- en dienstverlening die aan zet is in de crisispreventie (cfr. Infra), hulp- en dienstverlening die instaat voor de noodpreventie (cfr. Infra), professionals die bijzondere expertise inbrengen wanneer de hulpvraag ruimer is dan enkel een woonproblematiek (vb. middelenmisbruik, psychische kwetsbaarheid, mensen op de vlucht, intrafamiliaal geweld, mensen met een beperking...), wijkagent,... Recurrent sluit ook bij voorkeur iemand aan die het Bovenlokaal Platform Dak- en thuisloosheid vertegenwoordigt. Dergelijk multi-disciplinair overleg laat toe om vanuit gedeelde verantwoordelijkheid en in open dialoog de meest geschikte oplossingsstrategie op te stellen en de context voor uitvoering ervan te optimaliseren.

Op dit lokaal daklozenoverleg wordt ook bepaald welke professional de casusregisseur wordt in een specifiek dossier. Hierbij moet maximaal ingezet worden op een duurzame cliënt-hulpverlenersrelatie waarbij de professional de cliënt doorheen zijn/haar hele parcours zo lang mogelijk kan bijstaan. Immers, te vroeg loslaten is nefast voor het welslagen van het traject.

- Het installeren van fora voor lokaal daklozenoverleg op het niveau van de eerstelijnszones

5.4.1.2 Organisatienetwerkcultuur

Visie omtrent (de)centralisatie

De concrete organisatie van een dergelijk front-office/back-office organisatienetwerk-model komt tegemoet aan uitdagingen die heden de hulp- en dienstverlening omtrent dak- en thuisloosheid kenmerken. De implementatie hiervan op Limburgs niveau moet immers voorkomen dat specifieke regio's of steden in Limburg een aanzuigeffect gewaarworden, net omdat ze krachtig investeren in de aanpak van dak- en thuisloosheid. Het ontwikkelen van een visie omtrent de schaalgroottes die gehanteerd worden in de concrete uitrol van dit organisatienetwerkmodel is dan ook een eerste taak die voorligt. Concreet rijzen hierbij vragen over het niveau waarop het woonloket respectievelijk het bovenlokaal platform DTLH opereert, over de regionale reikwijdte van het lokaal daklozenoverleg, over de verspreiding van beschikbare (nood)woningen, opvangbedden, inloophuizen, enz. doorheen Limburg, over de reikwijdte van de inzetbaarheid van (teams van) professionals in het kader van crisis-, nood- of herstelpreventie enz.

Alle hulp- en dienstverlening met het lokaal daklozenoverleg als voornaamste platform voor casusregie decentraliseren tot op gemeentelijk niveau lijkt praktisch en financieel niet mogelijk en evenmin wenselijk, het niveau van eerstelijnszones om lokaal daklozenoverleg alsook de inzet van teams van hulp- en dienstverlening te organiseren lijkt meer geschikt om effectieve hulp- en dienstverlening uit te bouwen op regionaal niveau voor elke (potentiële) cliënt. Hierbij dient het principe van evenredigheid ingevoerd te worden met het oog op een billijke bijdrage van elke gemeente in de uitbouw van deze hulp- en dienstverlening binnen de regio.

De missie om de dak- en thuisloosheid in Limburg terug te dringen volgens de doelstellingen van de Verklaring van Lissabon noodzaakt een helikopterperspectief op de gehele Limburgse hulp- en dienstverlening aangezien samenwerking en afstemming cruciaal zijn voor het welslagen ervan, wat doet vermoeden dat het Bovenlokaal Platform Dak- en thuisloosheid bij voorkeur op Limburgs niveau uitgerold wordt. Dit Bovenlokaal Platform Dak- en thuisloosheid kan op deze manier de effectiviteit van het volledige organisatienetwerkmodel bewaken. Vertegenwoordigers vanuit Limburgse welzijnsorganisaties maar ook vertegenwoordigers vanuit een platform als Limburgs Steunpunt Lokaal Sociaal Beleid (LSB²) maken deel uit van het Bovenlokaal Platform Dak- en thuisloosheid waardoor kwesties die Limburgbreed zijn hier afgehandeld kunnen worden. Zo kan ook het debat omtrent de gehanteerde verdeelsleutels (vb.

op basis van demografische kengetallen, socio-economische kengetallen,...) binnen de werkingen op het niveau van de eerstelijnszones op deze manier gevoerd worden via dit Bovenlokaal Platform Dak- en thuisloosheid om te komen tot gedragen oplossingen binnen Limburg.

Een Limburgs Woonloket kan eveneens aansluiten op dit Limburgs niveau en opereren samen met het Bovenlokaal Platform DTLH, doch een gemeentelijk niveau hanteren voor woonloketten lijkt meer aangewezen om een succesvolle toegang voor burgers tot deze hulp- en dienstverlening te garanderen. De bruikbaarheid van het woonloket (waarvoor kan de burger terecht bij dit woonloket?) zal medebepalend zijn om het juiste operationele niveau ervan te bepalen. We herhalen echter dat toegankelijkheid vaak nabijheid veronderstelt en een gemeentelijk niveau dus mogelijks de eerste keuze lijkt.

Om een organisatienetwerkmodel te doen slagen dienen de doorverwijzingsstromen tussen de drie entiteiten en de verschillende organisaties binnen vroeg-, crisis-, nood- en hervалpreventie duidelijk vastgelegd te worden in een procesmodel dat door elke betrokken organisatie en professional gekend is.

De doorverwijzingsstromen vanuit de burger zijn dan als volgt: de burger meldt zich aan met een hulpvraag bij een gemeentelijk woonloket, dit gemeentelijk woonloket verwijst door naar hulp- en dienstverlening op het gemeentelijk niveau of het niveau van de eerstelijnszone naargelang de aard van de hulpvraag, professionals van deze crisis- en noodpreventie brengen de casus waar nodig op het lokaal daklozenoverleg. De vertegenwoordiger van het bovenlokaal platform DTLH die nu en dan aanwezig is op dergelijk lokaal daklozenoverleg kan signalen opvangen omtrent uitdagingen die casusoverschrijdend zijn en om die vanuit de rol van netwerkregisseur ter harte te nemen richting een structurele oplossingsstrategie ter verbetering van het organisatienetwerkmodel.

Doorverwijzingsstromen vanuit de professionals kunnen als volgt gaan: hulpverleners die betrokken zijn bij een casus waarvoor een oplossing binnen een redelijke termijn uitblijft of andere uitdagingen zich stellen, delen informatie over (de voortgang in) het dossier via het lokaal daklozenoverleg in functie van het bekomen van oplossingen vanuit het principe van gedeelde verantwoordelijkheid. Professionals die aanmelden vanuit andere sectoren dan wonen, bijv. professionals vanuit residentiële instellingen zoals jeugdhulpverlening, gevangnissen, (psychiatrische) ziekenhuizen,...) worden doorverwezen naar de juiste hulp- en dienstverlening binnen crisis-, nood- of hervалpreventie en sluiten aan bij het Lokaal Daklozenoverleg wanneer deze casussen daar ter tafel komen. Ook voorziet het Bovenlokaal Platform DTLH toegang voor hen tot het monitoringsysteem van opvangplaatsen en (nood)woningen, uiteraard volgens strikte voorwaarden omtrent het gebruik van deze informatie (cfr.infra).

- Het bepalen van een gedragen standpunt inzake (de)centralisatie
- Het overeenkomen van billijke financiële verdeelsleutels over gemeenten heen
- Het vastleggen en kenbaar maken van doorverwijzingsstromen tussen de drie entiteiten van het organisatienetwerkmodel

Gedeelde verantwoordelijkheid

Hulp- en dienstverlening in de zorgsector (welzijn, geestelijke gezondheid, VAPH, Opgroeien,...) en ook daarbuiten heeft vaak te leiden onder versnipperde bevoegdheden. Enerzijds is er in dit land de complexe staatsstructuur waardoor heel wat bevoegdheidsniveaus ontstaan die al dan niet aan zet moeten/mogen/kunnen komen, anderzijds zijn er de verschotting en verzuiling die specifieke sectoren zoals welzijn, gezondheid, enz. kenmerken. "Iedereen bevoegd, wie verantwoordelijk?" is een vraag die rijst wanneer we constructief-kritisch kijken naar hulp- en dienstverlening omtrent heel wat maatschappelijke urgente thema's zoals ook wonen en daarbinnen meer specifiek dak- en thuisloosheid. Een expliciete en oprechte keuze voor gedeelde verantwoordelijkheid die rekening houdt met bevoegdheden maar deze niet als beperkend of afschermend inzet is een conditio sine qua non met het oog op het welslagen van een organisatienetwerk en de vooropgestelde doelstellingen van dit organisatienetwerk om dak- en thuisloosheid een halt toe te roepen in lijn met de verklaring van Lissabon. Dit resultaat willen bereiken noodzaakt een expliciet engagement m.b.t. het opnemen van gedeelde verantwoordelijkheid waar beleidsverantwoordelijken, organisaties en praktijkprofessionals zich expliciet achter scharen en hun schouders voluit onder zetten.

- Het installeren van en confirmeren aan het gedragen principe van gedeelde verantwoordelijkheid

Open dialoogcultuur

In een organisatienetwerk is een open dialoogcultuur onontbeerlijk. Informatie-uitwisseling over organisaties heen moet een cliënt vooruithelpen en niet leiden tot negatieve gevolgen zoals bestraffing, uitsluiting enz. omdat de ene organisatie te weten komt van de andere dat er bepaalde regels overtreden worden. Eigen regels van organisaties zijn waardevol maar het regelgevend kader dient te allen tijde ingezet te worden ten bate van de hulpvrager. Dit vergt mogelijks binnen organisaties een kritische blik op hun toegankelijkheidspolitiek (toegankelijkheid in brede zin van het woord) en herziening ervan waar mogelijk en wenselijk om hun rol in het organisatienetwerk naar behoren te kunnen vervullen (cfr. Infra).

- Het installeren van en confirmeren aan een open dialoogcultuur

5.4.1.3. Effectieve processen

Circulair samenwerken

Een organisatienetwerkmodel ambieert geen klassieke ketenaanpak te realiseren maar wil een circulaire expertensamenwerking tot stand brengen waarin de expertise van professionals samengebracht wordt op het juiste moment en in de juiste formatie overeenkomstig de noden van een cliënt en de specificiteit van de hulpvraag en waar het traject dat de cliënt aflegt richtingaangevend is voor de bundeling van expertises op elk moment. Het lokaal daklozenoverleg heeft om die reden een samenstelling bestaande uit vaste kernleden met daarnaast de mogelijkheid tot uitbreiding met experts omtrent belendende thematieken waardoor multidisciplinariteit inzake expertises gemaximaliseerd wordt op elk moment tijdens het hulpverleningstraject. Belangrijk is dat deelnemers het mandaat hebben om namens hun organisatie beslissingen te nemen op cliëntniveau.

- Het installeren van circulaire samenwerking waarbij professionals mandaat hebben om namens hun organisatie beslissingen te nemen op cliëntniveau

Informatiedeling

Het delen van informatie in een organisatienetwerk is cruciaal met het oog op het welslagen van de geleverde hulp- en dienstverlening. Noodzakelijk (doch niet voldoende) zijn uiteraard de structurele entiteiten waar de netwerk- respectievelijk casusregie plaats krijgen maar bijkomend is echter ook een visie op informatiedeling tussen deze entiteiten en het juridisch correct doch werkzaam omgaan met het beroepsgeheim, essentieel. In deze context past het om het idee van een gedeeld cliëntdossier te opperen. In navolging van een globaal medisch dossier kan gedacht worden over de ontwikkeling van een “globaal sociaal dossier” waarvan uiteraard de regels m.b.t. cliënttoestemming, toegang voor professionals, bewaring en vernietiging, digitale veiligheid enz. duidelijk omschreven moeten zijn en ook gesuperviseerd moeten worden, bijv. door het Bovenlokaal Platform DTLH. Voornaamste doelstelling van dergelijk globaal dossier betreft het terugdringen van hulpverleningsmoeieid die cliënten treft wanneer ze telkens opnieuw hun verhaal moeten vertellen bij elke stap die gezet wordt in een hulpverleningstraject dat zich spreidt over meerdere organisaties. Ook voor professionals kan het helpend zijn te kunnen lezen hoe een hulpvraag zich mogelijks ontwikkeld en aanpast over tijd, welke oplossingen al voorgesteld en/of uitgewerkt zijn en wat hiervan de (on)gewenste en/of (on)bedoelde effecten waren.

- Het installeren van effectieve informatiedeling, eventueel via een gedeeld cliëntdossier

Monitoring van woon- of opvangmogelijkheden

Noodzakelijk met het oog op effectieve hulpverlening die finaal inzet op het bekomen van duurzame woonoplossingen op maat van de cliënt is de ontwikkeling en beheer van een dashboard om de aanbodzijde te monitoren (m.b.t. de beschikbaarheid van (nood)woningen en opvangplaatsen). Organisaties en hun professionals dienen op elk moment een globaal en actueel overzicht te hebben van de oplossingsmogelijkheden die ze een cliënt kunnen aanbieden wat ellenlange en helaas vaak weinig succesvolle telefoonrondes kan vermijden. Dergelijk dashboard is heden onbestaande maar is een urgentie vraag die heden rijst vanuit het werkveld om minstens de mogelijkheden te kennen waartoe men een cliënt kan navigeren.

- Het installeren van een monitoringsysteem omtrent beschikbare (nood)woningen per regio en in real time rapportering via dashboard

5.4.2. Kenmerken van organisaties

5.4.2.1. Toegankelijkheid van organisaties

Wachlijsten en toegangscriteria

Indachtig het recht op behandeling waarvan sprake in de missie, zijn toegankelijke organisaties noodzakelijk om het tijdig instromen in de juiste hulp- en dienstverlening te garanderen. Wachlijsten zijn een eerste obstakel voor een vlotte doorstroom binnen de hulp- en dienstverlening. Daarnaast zijn er her en der ook toegangscriteria voor specifieke hulp- en dienstverlening die al dan niet discriminerend zijn ten aanzien van de uiterst kwetsbare doelgroep van dak- en thuislozen. Organisaties doen er goed aan om hierin een reflectieve houding aan te nemen en opname- of toegankelijkheidsbeleid te vrijwaren van uitsluitingscriteria met discriminerende grondslag. Dit is in lijn met een van de doelstellingen uit de verklaring van Lissabon: “Niemand wordt gediscrimineerd omwille van zijn dakloosheidsstatus.”

- Het remediëren van wachlijsten en het herevalueren van toegangscriteria met het oog op het wegwerken van discriminatie

Termijn begeleiding

Organisaties zijn vaak gebonden aan termijnen waartoe de hulp- en dienstverlening die zich voorzien, zich moet beperken, waardoor het realiseren van het recht op behandeling (in brede zin van het woord dus het kan ook gaan om begeleiding, opvang,...) binnen hun setting beperkt is in de tijd. In het licht van de gedeelde verantwoordelijkheid en het principe van circulaire samenwerking doen organisaties er goed aan om termijnen waar mogelijk en wenselijk af te stemmen op andere organisaties waarmee het geplande behandeltraject vorm krijgt zodat cliënten niet tussen de mazen van het net vallen of vroegtijdig uit de hulp- en dienstverleningen (moeten) verdwijnen.

- Het afstemmen van begeleidingstermijnen tussen organisaties

5.4.2.2. Relatie tussen organisatie en professional

“Quick wins” versus hulp aan de meest kwetsbaren

Professionals geven aan dat ze vaak geklemd zitten tussen het belang van de organisatie en het belang van de cliënt. Waar de organisatie onder druk van besparingen en/of registratieverplichtingen eerder kiest om de belangen van cliënten te behartigen waarvoor een positief resultaat meer binnen handbereik is - professionals spreken in deze context van “quick wins”-, voelt de professional indachtig zijn professionele basishouding vaak de noodzaak om het lot van de uiterst kwetsbare cliënt voor wie de oplossing verder weg is, toch langdurig en toegewijd ter harte te nemen. Een open debatcultuur binnen organisaties om hierin een gulden middenweg te vinden waarmee professionals zich kunnen vereenzelvigen is noodzakelijk met het oog op zorg voor professionals.

- Oprechte dialoog initiëren inzake het dilemma van hulp bieden aan meest kwetsbaren versus quick wins nastreven

Traagheid toelaten en pas op de plaats maken

Professionals geven ook aan dat ze vanuit de organisatie vaak druk voelen om spoedig stappen vooruit te zetten samen met een cliënt in functie van een succesvol resultaat terwijl voortvarendheid in hulp- en dienstverlening niet op elk moment spoort met het tempo dat de cliënt kan of wil aanhouden. Dit sluit aan bij het recht op zijn waarover sprake is in de missie. Ook opent dit opnieuw het debat aangaande de keuze om een persoonlijk groeitraject met vooruitgang en verandering te ambiëren voor elke cliënt op elk moment versus een traject dat gericht is op behoud in termen van stabiliteit en duurzaamheid als voldoende te beschouwen, ook in een fase waar een actuele situatie volgens het waarden- en waarderingsschema van de professional ontoereikend lijkt. Ook hier is een open debatcultuur binnen organisaties belangrijk om de bezorgdheden en de strubbelingen die de professional hieromtrent ervaart in de uitvoering van zijn/haar werk ter harte te nemen en waar mogelijk en wenselijk ook hiervoor een uitkomst te vinden die batig is voor het werkplezier van de professional en dus bij uitbreiding ook voor de cliënt.

- Oprechte dialoog initiëren inzake na te streven doelstellingen en tempo hieromtrent

5.4.3. Relatie tussen professional en cliënt

5.4.3.1 Professional als expert in het thema dak- en thuisloosheid en daarrond

Een organisatienetwerkmodel is maar zo sterk als de slagkracht van de kleinste schakel. Dit veronderstelt dat elke professional naast een professionele basishouding ook doorgedreven expertise heeft over de thematiek van dak- en thuisloosheid en de aanpalende kwesties die opborrelen in cliëntdossiers. Deze professionele kennis is bij voorkeur veelomvattend en diepgaand enerzijds maar noodzaakt gegeven de multiproblemsituaties in cliënt dossiers ook een generalistische inslag anderzijds. Signalen uit het werkveld suggereren dat kennis van professionals dreigt te verschromelen, o.a. te wijten aan de complexiteit van het werkveld, van de regelgeving en van de dossiers die voorliggen. Meermaals geven professionals aan dat ze het overzicht verliezen, dat ze elkaar en elkaars werking niet kennen. Kennis van en overzicht over het gehele landschap van hulp- en dienstverlening is cruciaal om samenwerking te initiëren en effectief uit te bouwen. Het bovenlokaal platform DTLH kan hier mogelijks een rol van betekenis spelen door zich als een expertisecentrum te positioneren en professionals op de werkvloer te ondersteunen via het aanreiken van generalistische kennis inzake dak- en thuisloosheid (waarvoor de schematische voorstelling van dit actieplan al helpend kan zijn) enerzijds en het capteren en daarna delen van meer specialistische expertises die opborrelen vanuit het netwerkmodel anderzijds.

- Doorgedreven expertise inzake de thematiek van dak- en thuisloosheid nastreven voor betrokken professionals

5.4.3.2 Politiserende rol

Eerder werd reeds aangestipt dat geen enkele preventie batig zal zijn als de woningmarkt ontoereikend is of blijft ten aanzien van kwetsbare doelgroepen. De noodzaak om duurzame woonoplossingen op maat te voorzien voor iedereen is en blijft de voornaamste uitdaging in de thematiek van dak- en thuisloosheid. Indien er onvoldoende betaalbare en kwaliteitsvolle woningen ter beschikking zijn en blijven, lijkt het probleem onoplosbaar. Om dit tijt te keren, is er nood aan politieke bewustwording aangaande deze thematiek. Professionals en hun organisaties doen er goed aan vanuit een kritisch-emancipatorische houding hun politiserende rol op te nemen en met verenigde krachten hun stem te laten horen om alzo ook op het macroniveau de belangenbehartiger van hun cliënten te zijn. Ook hier kan het bovenlokaal platform DTLH een betekenisvolle rol opnemen door met verenigde stem die bovendien door de uitkomsten van de monitoring empirisch onderbouwd kan worden structurele pijnpunten op de woningmarkt blijvend aan te kaarten bij beleids-verantwoordelijken op bovenlokale niveaus.

- Politiserende rol opnemen i.f.v. belangenbehartiging cliënt t.a.v. beleidsverantwoordelijken

5.4.3.3. Duurzame cliënt-hulpverlenersrelatie

Vooraf werd reeds vermeld om via het lokaal daklozenoverleg een casusregisseur aan te duiden die kan inzetten op een duurzame cliënt-hulpverlenersrelatie. Er is nood aan tijd, continuïteit en relationeel werken. Vandaag stuurt het systeem echter aan op snelle uitstroom en efficiëntie. Duurzame uitstroom vraagt tijd, maar het systeem beloont snelheid en “succesvolle” dossiers. Hierdoor is continuïteit van hulp- en dienstverlening vaak zoek en worden mensen te snel losgelaten. Een vaste vertrouwensfiguur die de cliënt langdurig vergezelt doorheen het traject en ondersteuning op maat kan bieden als een soort brugfiguur bij het navigeren tussen organisaties tijdens het traject is van cruciaal belang. Het voordeel van dergelijke vertrouwenspersoon waarbij contact blijft bestaan, is dat de cliënt weet bij wie hij/zij terecht kan als er zich opnieuw uitdagingen stellen in het leven en dat hulpvragen bij hervat sneller kunnen opgevangen worden.

- Inzetten op een duurzame cliënt-hulpverlenersrelatie en continuïteit in de hulp- en dienstverlening

5.4.3.4 Cliënt als expert van de eigen situatie

Het kan nooit genoeg vermeld worden dat de ervaringskennis van de cliënt essentieel is om te komen tot succesvolle resultaten in hulp- en dienstverleningstrajecten. Ook inzake de thematiek van dak- en thuisloosheid is het essentieel om open en vrij van oordeel te luisteren naar de noden maar ook naar de voorkeuren van de cliënt en diens inzichten en ervaringen als een inbreng van unieke en bijzondere expertise te beschouwen in de creatie van een gepaste oplossingsstrategie.

Tegelijk geven cliënten vaak aan dat ze te laat en te weinig op de hoogte waren van de mogelijkheden inzake ondersteuning en begeleiding bij het ervaren van (eerste) moeilijkheden op de woningmarkt. Kennisverspreiding omtrent mogelijke hulp- en dienstverlening bij dak- en thuisloosheid is cruciaal. Ook hier kan het bovenlokaal platform dak- en thuisloosheid vanuit hun rol als expertisecentrum laagdrempelige en integrale informatie ter beschikking stellen voor burgers. Informatie is heden versnipperd doorheen websites van allerhande initiatieven maar een overzicht ontbreekt.

- Cliënt beschouwen als expert van de eigen situatie
- Informatie op cliëntniveau verspreiden omtrent dak- en thuisloosheid als een levenslooprisico aan alle burgers

5.4.4. Effectiviteit

Zoals reeds eerder vermeld, is het groeiend bewustzijn van het belang van effectiviteit van beleid, diensten en initiatieven een belangrijke tendens in de studie en aanpak van dak- en thuisloosheid. Wat wel en niet werkt, voor wie en op welke manier zijn vragen die absoluut cruciaal zijn om beleids- en praktijkinitiatieven, processen en structuren te kunnen bijsturen in het licht van de doelstellingen. Een organisatienetwerkmodel neemt bij voorkeur lering uit cijfers trekken en meten van effectiviteit van interventies, processen en structuren op als inherente taken m.b.t. de realisatie van hun doelstellingen. Het bovenlokaal platform dak- en thuisloosheid kan vanuit de netwerkregie dit onderzoekselan concreet vorm geven en via meetbare indicatoren vinger aan de pols houden omtrent de realisaties van het organisatienetwerk en dit bij voorkeur omtrent zo veel mogelijk aspecten van de verschillende types van preventie. Deze actielijst die voorligt kan inspirerend zijn om onderzoek naar de effectiviteit van de dienst- en hulpverlening omtrent dak- en thuisloosheid in al zijn deeldimensies te initiëren. In die zin is co-creatie met praktijkgericht wetenschappelijk onderzoek, die toeliet dit actieplan dak- en thuisloosheid op te maken, verder structureel uitbouwen zeer relevant, ook op de langere termijn.

- Effectiviteit van interventies, processen en structuren via meetbare indicatoren in kaart brengen

Een derde vorm van preventie omtrent dak- en thuisloosheid betreft alle maatregelen en initiatieven die uitgerold worden ten gunste van specifieke groepen voor wie dak- en thuisloosheid als een verhoogd levenslooprisico kan beschouwd worden na het verblijf in een residentiële setting. Deze doelstelling is in lijn met de verklaring van Lissabon die nastreeft dat “niemand ontslagen wordt uit een instelling (bijvoorbeeld gevangenis, ziekenhuis, zorginstelling) zonder een passend huisvestingsaanbod”. Ook zijn er niet-residentiële risicogroepen die gebaat zijn bij vroegtijdige preventie die geïnitieerd kan worden vanuit ambulante hulp- en dienstverlening. Wanneer we dit gedachtengoed nog verder uitbreiden kunnen we stellen dat elke burger enerzijds gebaat is bij een zorgzame samenleving waarin eenieder alert is op penibele woonkwesties bij een medeburger en dat alle burgers anderzijds ook nuttige signaalopvangster kunnen zijn op voorwaarde dat gevolg gegeven wordt hieraan.

5.5.1. Residentiële hulp- en dienstverlening

Terugkeren naar een eigen woonst na een langdurig verblijf in de residentiële hulp- en dienstverlening, zoals bijvoorbeeld in een psychiatrische instelling, een jeugdhulpvoorziening, een gevangenis, een voorziening voor mensen met een beperking, een asielcentrum enz. is een transitie waar het risico op dak- en thuisloosheid niet onbestaand is. Een goed doordacht ontslagmanagement vanuit deze residentiële voorzieningen is dan ook cruciaal om de overgang van een levensfase die zich afspeelde binnen de muren van residentiële hulp- en dienstverlening naar een volgende levensfase in een eigen setting te faciliteren. Ontslagmanagement start bij voorkeur reeds bij de start van het residentiële verblijf door de woonsituatie van de cliënt op dat moment te bevragen en te verduurzamen waar mogelijk en wenselijk indachtig de kans op en de modaliteiten van een eventuele terugkeer op korte, middellange of lange termijn. Ontslagmanagement dient intensief gevoerd te worden van zodra er concreet zicht is op ontslag vanuit het residentiële verblijf.

Het RADAR-project dat uitgerold werd binnen de gevangenis van Hasselt (Wiertz, Milants & Pasteels, 2024) leerde dat de voorbereidingen inzake re-integratie in de maatschappij vroegtijdig binnen de muren van de residentiële setting moeten opgestart worden maar dat er eveneens buiten deze muren pro-actief moet ingezet worden op de terugkeer naar een zelfstandig leven buiten de residentiële hulp- en dienstverlening. De verantwoordelijkheid om de wooncomponent tijdig op te nemen in trajecten is een gedeelde verantwoordelijkheid van professionals binnen en buiten de residentiële hulp- en dienstverlening en rolverdeling hieromtrent dient duidelijk vastgelegd te worden. Immers, uitstroom moet niet begrepen worden als het afsluiten van een hulpverleningsfase maar als een overgang tussen hulpvragen die rijzen vanuit verschillende levensloofasen. Een goede samenwerking met psychiatrie, met het gevangeniswezen, met de jeugdhulpverlening,... is onontbeerlijk om risico's vroegtijdig te detecteren en in de kiem te smoren. Het Limburgs Aanmeldpunt Gedetineerde Thuislozen (LAGT) is een voorbeeld van een goede praktijk omtrent ontslagmanagement. Zoals eerder vermeld is het lokaal daklozenoverleg het forum bij uitstek om dergelijke casusbesprekingen te houden.

Uiteraard kan ontslagmanagement maar effectief en efficiënt verlopen als men vanuit de belendende sectoren inzicht heeft in de mogelijkheden op de woningmarkt of de hulp- en dienstverlening rond dak- en thuisloosheid bekend is. Het monitoringsysteem dat beschikbare (nood)woningen in kaart brengt per regio, waarover reeds sprake in §5.4.1.3. kan hiervoor batig zijn. Het bovenlokaal platform dak- en thuisloosheid dat het eerste aanspreekpunt is voor professionals uit andere sectoren kan een structurele

samenwerking installeren en zich tot doel stellen inzicht te verschaffen in de mogelijke hulp- en dienstverlening in het algemeen en de toepasselijkheid ervan in specifieke dossiers in het bijzonder.

- Het installeren van een effectief ontslagmanagement dat vorm krijgt zowel binnen als buiten het residentieel verblijf.
- Het bewaken van de urgenties inzake ontslagmanagement

5.5.2. Ambulante hulp- en dienstverlening

Ook vanuit de ambulante hulp- en dienstverlening kan ingezet worden op pro-actieve begeleiding om het levenslooprisico m.t.b. dak- en thuisloosheid zo klein mogelijk te houden voor iedereen, met bijzondere aandacht voor specifieke doelgroepen. Concreet kan het dan gaan om jongeren, slachtoffers van intrafamiliaal geweld, mensen met een psychische kwetsbaarheid, mensen met een problematiek van middelenmisbruik, mensen met een mentale of fysieke beperking, mensen met relatie- en familieproblemen, ex-daklozen, zorgbehoevende ouderen, gezinnen op de vlucht, vrouwen met kinderen, enz. Aandacht voor doelgroepen veronderstelt dat de oorzaken en de complexiteit van dak- en thuisloosheid vanuit een cliëntperspectief bestudeerd worden en kennis hierover ingezet wordt in de hulp- en dienstverlening.

Vroegpreventie betreft dan de alertheid om de woonsituatie als een essentiële component op te nemen in een hulpverleningstraject, ook als de initiële hulpvraag niet meteen een woonkwestie betrof. Alertheid aan de dag leggen op sleutelmomenten in het leven van (potentiële) cliënten, dit is wanneer levenstransities zich voordoen, abrupt of niet, kan veel leed vermijden. Het verlaten van het ouderlijk huis in onmin, de school vroegtijdig verlaten, werkloos worden, langdurig ziek worden, een complexe scheiding doormaken, financiële tegenspoed, ... zijn allemaal kantelmomenten in het leven van mensen waarbij onheil hun richting uitkomt en mogelijks tot escalatie komt met dak- en thuisloosheid als gevolg. Via tijdige detectie van penibele woonsituaties én opvolging van voorgestelde oplossingsstrategieën kan dan erger voorkomen worden. Signaalopvangsters zoals huisartsen, ziekenhuizen, thuiszorg, huishulp, scholen, werkgevers,... zijn hierbij cruciaal en moeten de signalen die ze opvangen kunnen melden aan professionals die bezig zijn met deze woonthematiek wat via de installatie van het Bovenlokaal Platform Dak- en thuisloosheid en de woonloketten mogelijk wordt gemaakt.

Daarnaast kan vanuit de ambulante hulp- en dienstverlening pro-actief aangestuurd worden op een samenwerking met andere partners uit het front-office back-office organisatienetwerk waarin specifieke doelgroepen in de focus zijn. Zo kan bijvoorbeeld een samenwerking opzetten met sociale huisvesting en lokale besturen, waarbij specifiek ingezet wordt op de woonmogelijkheden van een specifieke doelgroep, een piste zijn om aan vroegpreventie te doen.

Een andere piste die vanuit ambulante hulp- en dienstverlening kan geïnitieerd worden is inzetten op een samenwerking met private eigenaars-verhuurders. Wonen voor kwetsbare doelgroepen uitrollen in de schoot van een samenwerking tussen ambulante hulp- en dienstverlening en private eigenaars-verhuurders maakt dat hulp- en dienstverlening snel aan zet kan komen bij nakende woonproblematieken van huurachterstal, overlast enz. Vroegtijdig connectie maken met de private eigenaar-verhuurder en een aanspreekpunt zijn voor hem/haar alvorens problemen zich voordoen maakt snel schakelen mogelijk in geval woonproblemen zich nadien toch stellen.

- Kennis omtrent doelgroepen ontsluiten en vertalen naar gepaste doelgroepinterventies
- Alertheid bij elke hulpverlener om de woonsituatie te beschouwen als essentiële component in elk hulpverleningstraject
- Een klankbord voor signaalopvangers installeren via de woonloketten
- Samenwerkingen met partners initiëren om dak- en thuisloosheid als levenslooprisico voor specifieke doelgroepen te verkleinen
- Samenwerking met private eigenaars-verhuurders initiëren

5.5.3 Onderwijs

Vroegpreventie kan ook uitgerold worden voor diegenen die nergens een hulpvraag stelden maar statistisch gezien een verhoogd risico hebben om terecht te komen in penibele woonsituaties in de toekomst. Het onderwijs is een interessante context om aan vroegpreventie te doen aangezien men via onderwijs de brede samenleving kan bereiken.

Eenzijds is er het upstream project als een schitterend voorbeeld van hoe men preventie zeer breedschalig en ook laagdrempelig kan uitrollen door gebruik te maken van de onderwijscontext. Dak- en thuisloosheid voorkomen onder jongeren is de voornaamste doelstelling die men wil bereiken in het Upstream project en dit via het traceren van kwetsbare jongeren en hun gezinnen. Hiervoor wordt door een academische partner een grootschalige screening opgezet bij middelbare schoolstudenten die vragen beantwoorden over zichzelf, de school, hun huisvesting, hun mentaal welzijn en veerkracht. Bedoeling van deze screening is om jongeren in kwetsbare situaties te identificeren waarna begeleiding voor de jongere en zijn gezin opgestart wordt. Resultaten in het buitenland zijn alvast veelbelovend genoeg om dergelijk initiatief ook in Vlaanderen te introduceren.

Een tweede manier waarop het onderwijs een rol van betekenis kan spelen is via het curriculum van het middelbaar onderwijs. Financiële educatie is reeds opgenomen in de eindtermen van het secundaire onderwijs, ook competenties die te maken hebben met wonen zouden op een of andere manier deel kunnen uitmaken van de verplichte leerstof.

- Het Upstreamproject uitrollen in het Limburgs secundair onderwijs in het kader van vroegpreventie bij jongeren
- Het introduceren van het aanscherpen van wooncompetenties als eindterm in secundair onderwijs

5.5.4 Brede maatschappij

Zoals eerder reeds vermeld is een woonloket cruciaal om de burger in zijn rol van alerte burger in een zorgzame maatschappij of in zijn rol als private eigenaar-verhuurder als volwaardige signaalopvanger in een front-office back-office organisatienetwerkmodel omtrent dak- en thuisloosheid te laten fungeren.

5.5.4.1. Waakzame burger

Deze visie waarbij waakzaamheid van burgers vervolg krijgt waar nodig, past in de visie van zorgzame buurten alsook in de tendens van de vermaatschappelijking van de zorg waar het niet alleen formele instanties zijn die hulp en zorg verstrekken maar het ook de brede maatschappij zelf is die levenskwaliteit van iedereen en inclusie tot zijn doelstellingen rekent.

5.5.4.2. Private eigenaar-verhuurder

De private eigenaar-verhuurder die vroegtijdig problemen kan signaleren, is eveneens een meerwaarde om escalatie van woonkwesties op de verhuurmarkt te voorkomen. Meer nog, een private eigenaar-verhuurder die minstens een klankbord en waar mogelijk en nodig ook advies en begeleiding kan vinden na het signaleren van preciaire woonkwesties bij een huurder, voelt mogelijks vertrouwen om in de toekomst ook of meer in te zetten op verhuren aan kwetsbare doelgroepen wat dan vervolgens bijdraagt aan de structurele preventie die als primair doel heeft de woonmarkt te verbreden en/of meer toegankelijk te maken voor kwetsbare burgers.

- De waakzame burger als belangrijke signaalopvanger beschouwen en gehoor geven
- De private eigenaar-verhuurder als signaalopvanger beschouwen en gehoor geven

5.6 CRISISPREVENTIE

Crisispreventie stelt als doel dreigende uithuiszettingen te vermijden op korte termijn of toe te leiden naar een alternatieve woning indien de uithuiszetting niet meer af te wenden is. Concreet betreft het dus situaties waar het ter beschikking hebben van een woonst onder druk komt te staan en men op korte termijn tegen een situatie van dak- en thuisloosheid aankijkt indien er niet snel geschakeld wordt om de huidige wonen te kunnen behouden of een andere woning te kunnen vinden. Preventie in deze fase betreft uithuiszettingspreventie, financiële hulp, juridische en administratieve hulp m.i.v. bemiddeling en woonbegeleiding met eventueel de inzet van bijzondere expertise. Heel wat initiatieven ter zake bestaan reeds maar meer bekendheid geven eraan en ze structureel inbedden in een globale aanpak zal de effectiviteit van deze interventies verhogen.

5.6.1 Uithuiszettingspreventie

Een van de doelstellingen uit de Lissabonverklaring betreft zeer expliciet de problematiek van uithuiszettingen: “Uitzettingen moeten waar mogelijk worden voorkomen en niemand wordt uitgezet zonder hulp voor een passende huisvestingsoplossing, indien nodig.” Belangrijk hierbij te vermelden is dat de wetgeving beschermend is voor de huurder in huurgeschillen waarin via recurrente of hardnekkige woonproblemen een uithuiszetting zich opdringt. De procedure is formeel beschreven en vereist dat specifieke juridische procedures in lijn met de relevante regelgeving stipt gevolgd worden en termijnen gerespecteerd worden. Desalniettemin stelt hulp- en dienstverlening vast dat gegeven de nijpende schaarste op de woningmarkt de termijnen kort zijn om tot duurzame oplossingen te komen voor cliënten die een uithuiszetting op zich zien afkomen. Crisispreventie veronderstelt oplossingsgericht schakelen in een problematische situatie waarin (onder)handelingsmarges erg klein zijn wat opnieuw het belang van vroegpreventie benadrukt. De rol van justitie en in het bijzonder van de vrederechter is hier cruciaal wat de samenwerking met OCMW betreft. De meldingsplicht om vanuit het vredegerecht OCMW's op de hoogte te brengen van een nakende uithuiszetting is een actuele interventie in het kader van crisispreventie. Om de samenwerking met justitie ook structureel in te bedden is het belangrijk om een vertegenwoordiging van justitie te voorzien in het bovenlokaal platform dak- en thuisloosheid.

- De rechten van de kwetsbare huurder optimaal beschermen in juridische procedures omtrent uithuiszetting

5.6.2 Financiële begeleiding

Vaak zijn financiële disputen onderliggend aan crisissituaties op de woningmarkt. Achterstal inzake huurgelden, aflossingen, belastingen of andere schulden maakt de woonsituatie van burgers precair. Wanneer het een achterstal van huurgelden betreft kan het Fonds ter Bestrijding van Uithuiszetting uitkomst bieden doordat ondersteuning geboden kan worden via het OCMW aan huurder en verhuurder. Echter, onderzoek toonde aan (ref) dat dit Fonds weinig bekendheid geniet bij verhuurders waardoor de slagkracht ervan niet geoptimaliseerd is. Een betere bekendmaking van dit Fonds is een belangrijk actiepunt in de aanpak van dak- en thuisloosheid.

- Financiële ondersteuning kenbaar maken en bieden aan mensen in preciaire woonsituaties
- Het Fonds ter Bestrijding van Uithuiszetting meer kenbaar maken

5.6.3 Juridische en administratieve begeleiding m.i.v. bemiddeling huurder-verhuurder

Eveneens zijn juridische en administratieve kwesties vaak onderliggend aan woonkwesties. Men slaagt er bijvoorbeeld niet tijdig in belangrijke juridische of administratieve verplichtingen te volbrengen waardoor uitbetalingen van loon of van uitkeringen achterwege blijft. Of gezondheidskosten lopen op en men is niet bij machte om hiervoor de juiste instanties tijdig te contacteren. In dergelijke situaties kan hulp- en dienstverlening die zich focust op crisispreventie een rol van betekenis spelen door de dreigende dak- en thuisloosheid af te wenden via het in orde maken van administratieve en/of juridische kwesties.

Een andere begeleidingsvorm die batig kan zijn in het kader van crisispreventie is de bemiddeling tussen huurder en verhuurder, liefst zo vroeg mogelijk bij het opduiken van huurgeschillen. Bemiddeling als alternatieve geschilbeslechtingsmethode kan in geschillen of conflicten aangaande financiële problemen of overlastkwesties die zich voordoen tussen huurder en verhuurder betekenisvol zijn en een manier zijn om juridische procedures en bijhorende extra kosten te vermijden.

- Juridische en administratieve begeleiding kenbaar maken en bieden aan mensen in preciaire woonsituaties
- Bemiddeling als alternatieve geschilbeslechtingsmethode aanbieden in geschillen tussen huurder en verhuurder

5.6.4 Woonbegeleiding m.i.v. bijzondere expertise

Bemiddeling volstaat niet wanneer overlast en woonproblemen aan de basis liggen van het geschil. Bemiddeling kan bekomen dat de beslissing tot het nemen van juridische stappen met het oog op uithuiszetting verdaagd wordt door de eigenaar-verhuurder, maar deze vraag tot uitstel zal enkel op begrip kunnen rekenen wanneer de huurder aantoonbaar stappen te ondernemen om woonproblemen het hoofd te bieden zodat overlast vermeden wordt in de toekomst. Voor deze doelgroep is woonbegeleiding bijkomend onontbeerlijk.

Een huis onderhouden, woongedrag stellen dat anderen niet stoort enz. vergt wooncompetenties die niet iedereen machtig is of duurzaam ten uitvoer kan brengen. Een verleden gekenmerkt door woonproblemen, een psychische kwetsbaarheid, een verslavingsproblematiek, enz. kunnen allemaal oorzaak zijn van verminderde slagkracht om ordentelijk in een huis te wonen. Begeleiding hierbij is dan ook cruciaal en maakt onderdeel uit van crisisinterventie wanneer woonkwesties rijzen en escalatie dient vermeden te worden ten einde het verlies van de woonst te vermijden.

Bijkomend dient vermeld te worden dat het wegwerken van de oorzaken van de verminderde slagkracht op vlak van wonen de inzet van bijkomende expertise noodzaken, bijvoorbeeld psychologische of medische hulp. In front-office back-office organisatiemodel worden dergelijke samenwerkingen tussen hulp- en dienstverlening op vlak van wonen en psychiatrische zorg bij voorkeur vanuit het bovenlokale platform dak- en thuisloosheid structureel ingebed als onderdeel van deze crisispreventie. Wanneer cliënten kampen met chronische kwetsbaarheden, bijvoorbeeld van psychische aard, moeten vormen van begeleid wonen overwogen worden wanneer stabiliteit omtrent wonen op zelfstandige basis buiten bereik blijkt te zijn voor een specifieke cliënt.

- Woonbegeleiding aanbieden aan mensen in precare woonsituaties om wooncompetenties aan te scherpen
- Begeleiding vanuit bijzondere expertise aanbieden op maat van de noden van de cliënt in situaties van verslaving, psychische kwetsbaarheid, enz.

5.7 NOODPREVENTIE

Noodpreventie is de vijfde vorm van preventie omtrent de thematiek van dak- en thuisloosheid en komt aan zet wanneer een cliënt niet meer kan beschikken over een eigen woonplaats. In lijn met de verklaring van Lissabon zet noodpreventie in op de doelstelling “Niemand slaapt op straat bij gebrek aan toegankelijke, veilige en geschikte noodopvang.”.

5.7.1 Noodopvang

Noodopvang is een tijdelijke, vaak laagdrempelige verblijfplaats voor mensen die acuut dak- of thuisloos zijn geworden en geen onderdak meer vinden. Het biedt bescherming (bed, bad en brood) en rust. Deze vorm van hulp- en dienstverlening is bedoeld om te vermijden dat mensen op straat leven en slapen. Soms zijn er initiatieven die zich specifiek richten op een welbepaalde doelgroep zoals jongeren, vrouwen die slachtoffer zijn van intrafamiliaal geweld, enz. De winteropvang is een initiatief dat specifiek in de koudste maanden van het jaar mensen van straat wil halen.

De huidige noodopvang kampt met heel wat uitdagingen, vooreerst op vlak van het voorzien van het aanbod zelf. Concreet gaat het dan om de kwestie van (de)centralisatie, schaalgrootte en het bijhorende aanzuigeffect. Steden en regio's die inzetten op noodopvang zijn een trekpleister voor de doelgroep waarvoor de opvang bedoeld is, waardoor de thematiek zich concentreert in Hasselt. Dergelijk aanzuigeffect maakt dat de doelgroep zich verplaatst richting deze steden waardoor de OCMW's van de andere Limburgse gemeenten uitgespeeld zijn. Eerder werd reeds vermeld dat in het licht van gedeelde verantwoordelijkheid een Limburgse consensus bereiken in dit decentralisatie-centralisatie dilemma aangewezen is. Het palet aan oplossingen is veelkleurig: men kan ervoor kiezen dat er opvangplaatsen voorzien worden in elke gemeente overeenkomstig specifieke kengetallen zoals aantal inwoners,... of men kan ervoor kiezen dat men per eerstelijnszone gecentraliseerde noodopvang voorziet waaraan elke gemeente op een billijke manier financieel bijdraagt overeenkomstig een dergelijk relevant kengetal. Eerder werd al vermeld dat het Bovenlokaal Platform Dak- en thuisloosheid het forum bij uitstek is om dit pleit te beslechten.

Uitdagingen die de huidige noodopvang zoals die heden georganiseerd is, kenmerken zijn vierledig. Ten eerste zijn er de wachtlijsten en de moeilijkheid om als professional in te bellen om noodopvang concreet te maken voor een cliënt. Hierdoor gebeurt het dat cliënten die zich aanmelden in een crisissituatie wandelen gestuurd worden waardoor ze op straat belanden omdat hulp- en dienstverlening niet snel genoeg een opvangplaats kan vinden of zelfs de zoektocht ernaar niet snel genoeg start, wetende dat een bed vinden een lastige kwestie is. Het monitoringsysteem dat in real time informatie aanlevert over welke plaatsen wel/niet beschikbaar zijn kan hier mogelijk uitkomst bieden.

De korte termijnen waarbinnen men eenmaal in de nood- en directe opvang een oplossing richting herhuisvesting moet vinden is een tweede uitdaging. De toegestane termijn van de nood- en directe opvang is kort en vaak te kort waardoor cliënten terug op straat staan. De “behandelingstermijnen” herzien in het licht van de samenwerking met andere organisaties werd eerder reeds aangehaald als oplossingsstrategie inzake afstemming en coördinatie van hulp- en dienstverlening over organisaties heen.

Het gebrek aan begeleiding of toezicht binnen de noodopvang waardoor hygiëne te wensen overlaat en de overlastproblematiek ook hier rijst is een derde uitdaging en maakt de noodopvang tot een plaats die niet biedt wat bedoeld en ook noodzakelijk is nl. bescherming en rust. Het verbod om een hond mee binnen te brengen, waarschijnlijk ingesteld met het oog op hygiëne en rust binnen de noodopvang, sluit dan weer veel potentiële cliënten uit om er gebruik van te maken. Mogelijks kan dit euvel opgelost worden door buitenkennels te voorzien.

De veiligheid is een vierde uitdaging die vermeld wordt vanuit het cliëntperspectief. In aanraking komen met daklozen die bijvoorbeeld een psychose doormaken en hierdoor zichzelf en anderen in onveiligheid brengen of die hun middelenmisbruik tegen de regels in verder zetten in de opvang, kan traumatiserend zijn, zeker als het gaat om jonge mensen die een situatie van dakloosheid voor het eerst doormaken.

Aansluitend op een aantal uitdagingen gaan stemmen op om naast opvang ook altijd in te zetten op zinnige dagbesteding enerzijds en/of begeleiding te voorzien anderzijds, eventueel met inzet van bijzondere expertise in het licht van bijv. psychiatrische problematieken, verslaving, enz. Immers nood- en directe opvang biedt enkel bed, bad en brood en sluit aan bij een opvangfilosofie maar de realiteit leert dat er meer nodig is om de toekomst van mensen in zo’n penibele situatie als dakloos zijn, ten goede te keren.

Aparte opvang voorzien voor specifieke doelgroepen waarvoor dan ook individuele of groepsbegeleiding voorzien wordt, is een aspect van hulp- en dienstverlening omtrent dak- en thuisloosheid dat als zeer relevant beschouwd wordt. Concreet gaat het dan bijvoorbeeld om vrouwen met kinderen op de vlucht waarvoor er heden meerdere opvangvoorzieningen zijn maar men van een groepsbegeleiding naar een individuele begeleiding wil evolueren, om jongeren voor wie een groepsbegeleiding vaak wel goed werkt of voor oudere zorgbehoevende dak- of thuislozen die gebaat zijn bij extra zorg gegeven de leeftijd.

Actoren uit belendende sectoren (sociale economie) geven aan dat zij soms zorgen voor opvang omdat er op dat moment geen andere optie is voor hun doelgroep. Zij krijgen hier geen middelen voor en worden ook niet als opvang erkend. Samenwerking m.i.v. regelgeving, afspraken omtrent financiering,... zijn mogelijks niet onbelangrijk voor alle initiatieven die ontstaan naast en rond het formele hulp- en dienstverleningsaanbod rond dak- en thuisloosheid.

Belangrijk is ook opnieuw te herhalen dat noodopvang maar zijn dienst kan bewijzen als een tijdelijke, vaak laagdrempelige verblijfplaats voor mensen die acuut dak- of thuisloos zijn geworden en geen onderdak meer vinden en waar aan hen bescherming (bed, bad en brood) en rust geboden wordt als de uitstroom naar een duurzame woonoplossing in kader van een stabiele herhuisvesting mogelijk is. Expliciet inzetten op de uitstroom uit noodopvang richting meer permanente woonsituaties zoals sociale huisvesting, sjaeve huse, enz, is belangrijk. Het kan niet genoeg herhaald worden dat alle preventie staat of valt met het oplossen van de schaarste aan betaalbare gepaste woningen voor kwetsbare doelgroepen in onze maatschappij.

- (De)centralisatie-debat voeren en schaalgrootte bepalen m.i.v. billijke financiële verdeelsleutels omtrent noodopvang in Limburg
- Wachtlijstproblematiek oplossen en de toegankelijkheid inzake de aanmelding voor noodopvang verhogen
- “Behandelingstermijnen” inzake noodopvang afstemmen in het licht van de samenwerking met andere organisaties met oog op duurzame uitstroom
- Toezien op hygiëne in noodopvangvoorzieningen
- Buiten kennels voor honden voorzien
- Veiligheidsrisico's binnen noodopvang ten gevolge van psychische kwetsbaarheid en verslavingen beheersen
- Zinnige dagbesteding voorzien als flankerende interventie bij noodopvang
- Begeleiding vanuit bijzondere expertise (psychiatrie, verslaving,...) voorzien als flankerende interventie bij noodopvang
- Aparte opvang voorzien voor specifieke doelgroepen met bijzondere aandacht voor de keuze voor groeps- dan wel individuele begeleiding
- Inzetten op de uitstroom uit noodopvang richting meer permanente woonsituaties
- Samenwerking m.i.v. regelgeving, afspraken rond financiering,... voorzien voor initiatieven die ontstaan naast en rond het formele aanbod

5.7.2 Inloophuizen

Een inloophuis is een laagdrempelige ontmoetingsplek voor mensen die dak- en/of thuisloos zijn of in een sociaal kwetsbare situatie verkeren gekenmerkt door een verhoogd risico op dak- en thuisloosheid. Een inloophuis zorgt voor sociale contacten, voor praktische ondersteuning en vaak zijn er ook basisvoorzieningen voorzien zoals een aanbod van goedkope maaltijden, douchefaciliteiten en mogelijkheden om kleding te wassen en te drogen. Op die manier biedt een inloophuis dagbesteding en is het vooral gericht op het aanbieden van een ontmoetingsplaats met lotgenoten die een veilige, stabiele eigen plek om te wonen ontberen. ~~Voor~~ Café Anoniem (Hasselt) maar ook Compagnie & co (Lommel), Onderons (Sint-Truiden) en De Sfeer (Genk) zijn voorbeelden van dergelijke inloophuizen.

Ook voor de inloophuizen wordt gewag gemaakt van een aanzuigeffect o.w.v. sterke centralisatie van deze diensten in Limburg, terwijl ergens lokaal terecht kunnen, dagbesteding hebben, en kunnen douchen belangrijk is om de verbinding die de dakloze heeft met zijn eigen lokale netwerk niet nog meer onder druk te zetten.

- (De)centralisatie-debat voeren en schaalgrootte bepalen m.i.v. billijke financiële verdeelsleutels omtrent inloophuizen in Limburg

5.7.3 Outreachend / aanklampend: mobiele teams, straatverpleger, straatpsychiater, straathoekwerk

Outreachende en aanklampende hulpverlening zijn de hulpverleners in de loopgraven van dak- en thuisloosheid. Zij zoeken de doelgroep op door zich vindplaatsgericht te bewegen in steden en gemeenten.

Mobiele teams zoals Cabrio (Sint-Truiden, Noord-Limburg), Padzoekers (Hasselt) en DAKKAN (jongeren) zijn multi-disciplinaire begeleidingsteams die zich richten op het ondersteunen van dak- en thuislozen of kwetsbare burgers voor wie het risico op dak- en thuisloosheid prangend groot wordt. Het zijn multidisciplinaire outreachende teams, die actief naar dak- en thuislozen stappen, in hun leefwereld (straat, tijdelijk verblijf, bij vrienden...) met als doel vertrouwen in en waar mogelijk ook linken met de reguliere hulp- en dienstverlening te herstellen. Het team bestaat uit verschillende hulpverleners (maatschappelijk werk, psychiatrie, verslavingszorg, woonbegeleiding...). Op die manier zijn mobiele teams "dedicated teams" die sectoroverschrijdend en multidisciplinair werken en dus gebaseerd zijn op een nauwe samenwerking. Voor Cabrio Sint-Truiden gaat het bijvoorbeeld om een samenwerkingsverband tussen OCMW, het woonteam en het straathoekwerk van CAW Limburg, Integra, Reling organisatie-netwerk geestelijke gezondheidszorg Beschut Wonen en Samenpunt.

Straatverpleging staat paraat voor de meest kwetsbaren in onze samenleving die geen toegang vinden tot de traditionele zorgverlening om allerlei redenen. Vaak zijn de administratieve verplichtingen om te kunnen rekenen op betaalbare zorg zoals aansluiting bij een mutualiteit of deel uitmaken van het patiëntenbestand van een huisarts niet (meer) in orde. Door de zorg naar de straat te brengen wordt de drempel richting gezondheidszorg verlaagd voor de meest kwetsbaren in de samenleving. De doelstelling is om een positieve impact te hebben op de gezondheid en het welzijn van dak- en thuislozen. Specifieke psychiatrische zorg wordt verleend door straatpsychiaters of door initiatieven als het Halmaalhuis in Sint-Truiden waar psychiaters, huisartsen, partners uit de geestelijke gezondheidszorg, verpleegkundigen en ervaringsdeskundigen samenwerken in een hecht team ten behoeve van (psychisch) kwetsbaren uit de eigen buurt.

Ook straathoekwerkers kunnen tot deze vorm van noodpreventie gerekend worden. Ze ontmoeten kwetsbare burgers in straten, op pleintjes of stoten via huisbezoeken op precare woonsituaties. Daarnaast spelen zij trouwens ook vaak een rol bij crisispreventie of hervalpreventie.

Het belang van deze “loopgravenhulpverleners” kan niet genoeg onderstreept worden. Het is alhoewel tijdsintensief een zeer effectieve vorm van hulpverlening. Zij verschijnen waar andere hulp- en dienstverlening uitgespeeld is en door via vindplaatsen de doelgroep te ontmoeten, vervullen ze ook een belangrijke preventieve rol.

- Het belang van hulpverlening “in de loopgraven” blijvend erkennen
- (De)centralisatie-debat voeren en schaalgrootte bepalen m.i.v. billijke financiële verdeelsleutels omtrent outreachende/aanklampende hulpverlening omtrent dak- en thuisloosheid in Limburg

5.8 HERVALPREVENTIE

De laatste vorm van preventie omtrent dak- en thuisloosheid betreft hervalpreventie. Voor zij die een situatie van dak- en thuisloosheid ervaren, is intensieve begeleiding vaak de enige piste om tot duurzame oplossingen te komen. Lang was er twijfel over de aard van de tussenkomsten die nodig waren om het tij te keren voor dak- en thuislozen of stond de volgorde van de tussenkomsten ter discussie. Het housing first principe kiest er radicaal voor om eerst huisvesting te voorzien en in de context van de veiligheid en stabiliteit van een woning begeleiding op te starten. Echter, praktijk toont ook wel aan dat naast veiligheid en stabiliteit de muren van een woonst ook wel eenzaamheid en een verbroken netwerk kunnen betekenen waardoor herval niet helemaal onrealistisch is. Om die reden is het belangrijk om het housing first principe te flankeren met intensieve begeleiding, aandacht voor zinvolle dagbesteding enz.

5.8.1. Housing First en housing LED

De HF-aanpak beoogt met het aanreiken van stabiele huisvesting aan de meest kwetsbaren, met name dak- en thuislozen met een chronische verslaving of met ernstige psychische problemen), rust te brengen en daarmee ruimte te creëren om met andere problemen (drugs- en alcoholgebruik, financiële moeilijkheden, gezondheidsproblematieken) aan de slag te gaan. Kenmerkend aan het housing first principe is dat huisvesting onvoorwaardelijk wordt aangeboden. Het succes van deze aanpak is aangetoond, ook in Limburg beamen bijvoorbeeld psychiaters dat de stabiliteit van een eigen woonst noodzakelijk is om aan de slag te gaan met traumabehandelingen waarvoor veiligheid een cruciale voorwaarde is met het oog op het welslagen ervan. Housing Led betreft dan een beleidsbenadering die huisvesting eveneens als fundament ziet, zich richt op mensen met lichtere zorgbehoeften en waar mogelijks wel een voorwaardelijkheid wordt ingebouwd, met name het instemmen met hulp- en dienstverlening die bijvoorbeeld zich richt op werkgelegenheid.

Het housing first – housing led principe staat of valt natuurlijk met de beschikbaarheid van woningen die toegewezen kunnen worden aan de doelgroep. Samenwerking met sociale huisvesting, woningen die een gemeente in eigen beheer houdt, samenwerken met burgerinitiatieven die woongelegenheid -al dan niet in alternatieve vormen- aanbieden, samenwerken met private eigenaars,... zijn opties die voorliggen om het housing first principe in praktijk om te zetten. In de samenwerking met sociale huisvesting zijn er de lokale doelgroepplannen sociale huisvesting waarbij bijvoorbeeld Sint-Truiden en Hasselt dak- en

thuislozen als specifieke doelgroep opnemen in hun lokaal toewijsbeleid. Succesvolle praktijkvoorbeelden van burgerinitiatieven in Limburg zijn dan weer VZW Homie en het concept van zorgboerderijen.

Gegeven het idee van een “gepast dak” moet er zeker voldoende aandacht besteed worden aan de mogelijkheid om ook alternatieve woonvormen aan te bieden. Een bijzonder mooi praktijkvoorbeeld dat aansluit bij deze housing first/housing led principes zijn de zogenaamde “skaeve huse”, in een letterlijke vertaling “scheve huisjes”, overgewaaid uit Denemarken. Het betreffen vrijstaande eenpersoonswoningen voor mensen die door ernstige problematieken niet in staat zijn om in een gewone woonbuurt te wonen. Deze “laatstekanswoningen” staan vaak wat afgezonderd met het oog op vermijden van drukte en confrontatie. Begeleiding op maat wordt voorzien.

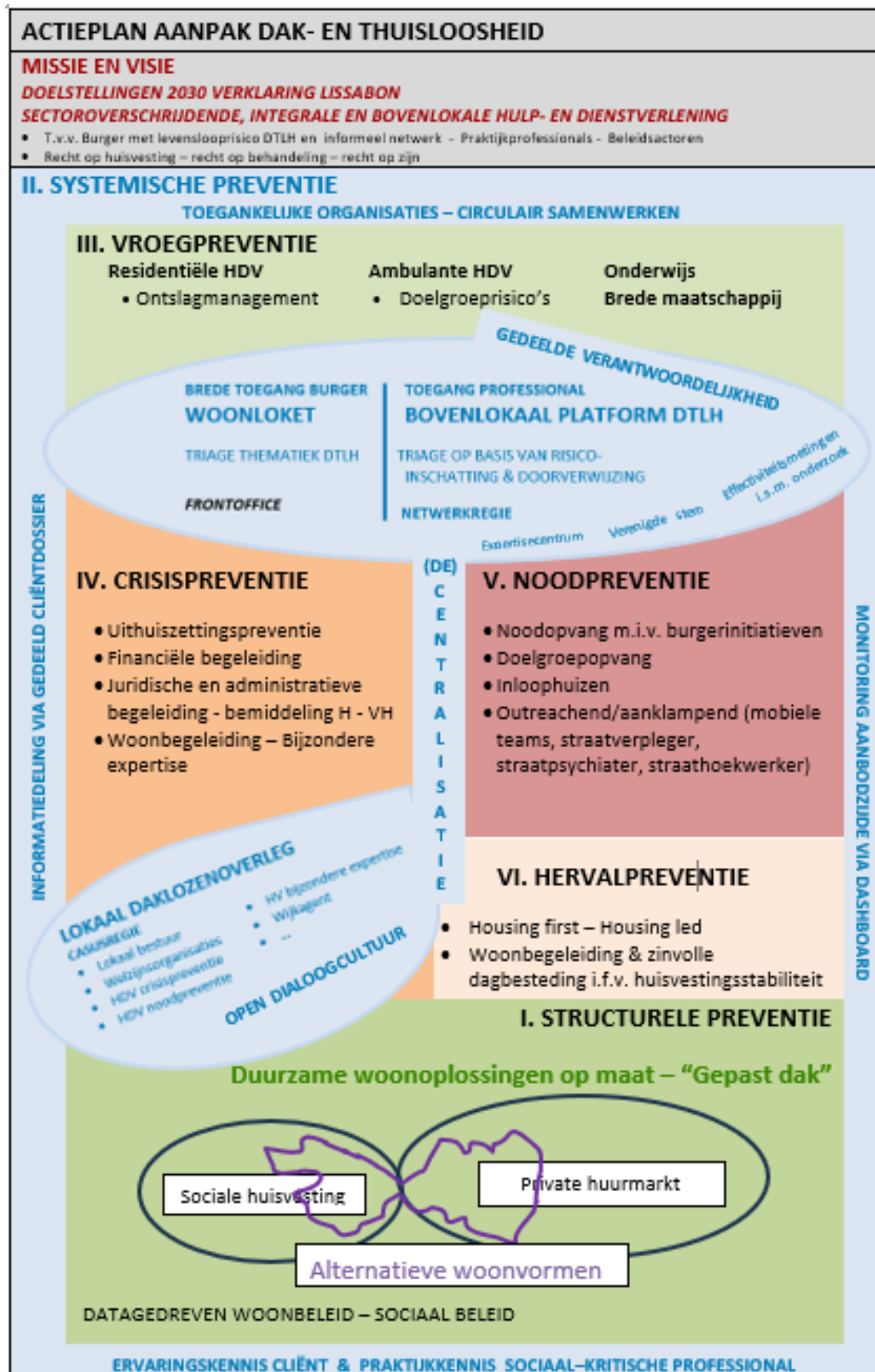
- Het housing first / housing led principe vooropstellen
- Dak- en thuislozen opnemen als specifieke doelgroep in het lokaal toewijsbeleid sociale huisvesting
- Streven naar huisvesting onder een “gepast dak” via het initiëren van vele vormen van samenwerking
- Samenwerken met burgerinitiatieven
- Skaeve huse initiëren in Limburg

5.8.2. (Woon)begeleiding en zinvolle dagbesteding i.f.v. huisvestingsstabilisering

Belangrijk voor het welslagen van het aanbieden van huisvesting aan dak- en thuislozen is het voorzien van (woon)begeleiding en zinvolle dagbesteding als flankerende interventies. Nazorg voorkomt herval en moet een vast onderdeel zijn van elk traject indien men een duurzame uitstroom uit crisispreventie en noodpreventie wil bereiken. Begeleiding kan gaan om het (verder) aanleren van wooncompetenties of om juridische en/of administratieve hulp omtrent woon- of andere kwesties of om trajecten die gevoed vanuit externe expertise (GGZ, verslavingszorg, Opgroeien) bijzondere aandacht hebben voor specifieke noden van de cliënt. Hulpverleners geven aan dat de periode na de intrek in een woonst erg heftig kan zijn voor iemand die lange tijd dak- of thuisloos was. Belangrijk hierbij is opnieuw het lang genoeg nabij blijven en intensieve vormen van begeleiding te laten volgen door begeleiding waarin al meer ingezet wordt op de zelfstandigheid van de cliënt enz.

Bijkomend kan in nazorgtrajecten ook aandacht zijn voor andere levensdomeinen, zoals onderwijs en arbeid. Dergelijke begeleiding die verder reikt dan enkel het aanscherpen van wooncompetenties is batig met het oog op bijvoorbeeld de toekomstige (re-)integratie op de arbeidsmarkt en in de bredere samenleving, maar is ook op andere manieren cruciaal om herval te vermijden. Immers, een zinvolle dagbesteding waarin ontmoetingen met anderen plaats vinden en alzo het eigen informele netwerk dat na een langdurige periode van dak- en/of thuisloosheid zeer beperkt was en/of mogelijks enkel nog bestond uit lotgenoten, verbreedt, is van essentieel belang om gevoelens van eenzaamheid te vermijden die cliënten zou kunnen doen terugkeren naar het vertrouwde leven op de straat.

- Nazorg als een vast onderdeel beschouwen van een hulpverleningstraject
- Woonbegeleiding en begeleiding vanuit bijzondere expertises voorzien als nazorg
- Zinvolle dagbesteding integreren als vorm van nazorg, ook om isolement te doorbreken
- Inzetten op andere levensdomeinen zoals onderwijs en werk om re-integratie in bredere maatschappij te bevorderen



Structurele / primaire / universele preventie

Woonbeleid

- Uitbreiden van het woningaanbod via nieuwe projecten sociale huisvesting
- Aangepaste regelgeving met het oog op het bouwen van studio's in sociale huisvesting
- Inzetten op een accuraat leegstandsbeheer in sociale huisvesting
- Inzetten op regelgeving die het realiseren van alternatieve woonvormen faciliteren
- Uitbreiden van het woningaanbod via realisatie van alternatieve woonvormen (tiny houses, kamerwoningen, Perceel-plus project, zorgboerderij met kamers, Skaeve Huse,...)
- Opschaalbaarheid van bewezen alternatieve woonvormen nastreven
- Inhuren van leegstand, ook particulier
- Reguleren van co-housing (vb. Nederlands project "Onder de pannen")
- Verhoging flexibiliteit voor gebruik van woningen (meergezinswoningen, kamerwoningen,...)
- Optimaliseren van de samenwerking met sociale huisvesting via procedures van versnelde toewijzing
- Samenwerking met private eigenaars als belangrijke actor in het woonverhaal voor kwetsbare groepen
- Samenwerking met immobiliënkantoren die label ("hartelijke immo's) willen nastreven
- Aangepaste regelgeving omtrent Vlaamse huurpremies (aanpassingen 2028)
- Recurrente telling van kencijfers en laagdrempelige ontsluiting van telresultaten. Kencijfers zijn bijvoorbeeld:
 - wooneenheden per regio naargelang eigenaarsstatuut
 - huishoudens (naar huishoudgrootte) per regio
 - leegstand per regio naargelang beschikbaarheid inzake verhuur
 - dak- en thuislozen naargelang regio en type
 - noodwoningen per regio

Sociaal beleid

- Verhoging financiële middelen van mensen via hogere uitkeringen, activering,...
- Het aanmoedigen van samenleven door het afschaffen van bestaande financiële bestraffing (o.a. wijziging inzake de cumulatie van leeflonen binnen één gezin, Omzendbrief 16/1/2026, artikel 34)

I. Systemische preventie

Frontoffice – backoffice organisatienetwerkmodel

- Het ontwerpen van een front-office/back-office organisatienetwerkmodel
- Het installeren en bekendmaken van woonloketten op gemeentelijk niveau
- Het installeren en bekendmaken van een bovenlokaal platform dak- en thuisloosheid op Limburgs niveau
- Het installeren van fora voor lokaal daklozenoverleg op het niveau van de eerstelijnszones
- Het bepalen van een gedragen standpunt inzake (de)centralisatie
- Het overeenkomen van billijke financiële verdeelsleutels over gemeenten heen
- Het vastleggen en kenbaar maken van doorverwijzingsstromen tussen de drie entiteiten van het organisatienetwerkmodel
- Het installeren van en confirmeren aan het gedragen principe van gedeelde verantwoordelijkheid
- Het installeren van en confirmeren aan een open dialoogcultuur
- Het installeren van circulaire samenwerking waarbij professionals mandaat hebben om namens hun organisatie beslissingen te nemen op cliëntniveau
- Het installeren van effectieve informatiedeling, eventueel via een gedeeld cliëntdossier
- Het installeren van een monitoringsysteem omtrent beschikbare (nood)woningen per regio en in real time rapportering via dashboard

Kenmerken van organisaties

- Het remediëren van wachtlijsten en het herevalueren van toegangscriteria met het oog op het wegwerken van discriminatie
- Het afstemmen van begeleidingstermijnen tussen organisaties
- Oprechte dialoog initiëren inzake het dilemma van hulp bieden aan meest kwetsbaren versus quick wins nastreven
- Oprechte dialoog initiëren inzake na te streven doelstellingen en tempo hieromtrent

Relatie tussen professional en cliënt

- Doorgedreven expertise inzake de thematiek van dak- en thuisloosheid nastreven voor betrokken professionals
- Politiserende rol opnemen i.f.v. belangenbehartiging cliënt t.a.v. beleidsverantwoordelijken
- Inzetten op een duurzame cliënt-hulpverlenersrelatie en continuïteit in de hulp- en dienstverlening

Cliënt als expert van de eigen situatie

- Cliënt beschouwen als expert van de eigen situatie
- Informatie op cliëntniveau verspreiden omtrent dak- en thuisloosheid als een levenslooprisico aan alle burgers

Effectiviteit

- Effectiviteit van interventies, processen en structuren via meetbare indicatoren in kaart brengen

II. Vroege preventie

Residentiële hulp- en dienstverlening

- Het installeren van een effectief ontslagmanagement dat vorm krijgt zowel binnen als buiten het residentieel verblijf.
- Het bewaken van de urgenties inzake ontslagmanagement

Ambulante hulp- en dienstverlening

- Kennis omtrent doelgroepen ontsluiten en vertalen naar gepaste doelgroepinterventies
- Alertheid bij elke hulpverlener om de woonsituatie te beschouwen als essentiële component in elk hulpverleningstraject
- Een klankbord voor signaalopvangers installeren via de woonloketten
- Samenwerkingen met partners initiëren om dak-en thuisloosheid als levenslooprisico voor specifieke doelgroepen te verkleinen
- Samenwerking met private eigenaars-verhuurders initiëren

Onderwijs

- Het Upstreamproject uitrollen in het Limburgs secundair onderwijs in het kader van vroegpreventie bij jongeren
- Het introduceren van het aanscherpen van wooncompetenties als eindterm in secundair onderwijs

Brede maatschappij

- De waakzame burger als belangrijke signaalopvanger beschouwen en gehoor geven
- De private eigenaar-verhuurder als signaalopvanger beschouwen en gehoor geven

III. Crisispreventie

Uithuiszettingspreventie

- De rechten van de kwetsbare huurder optimaal beschermen in juridische procedures omtrent uithuiszetting

Financiële hulp

- Financiële ondersteuning kenbaar maken en bieden aan mensen in preciaire woonsituaties
- Het fonds ter Bestrijding van Uithuiszetting meer kenbaar maken

Juridische en administratieve begeleiding m.i.v. bemiddeling huurder-verhuurder

- Juridische en administratieve begeleiding kenbaar maken en bieden aan mensen in preciaire woonsituaties
- Bemiddeling als alternatieve geschilbeslechtingsmethode aanbieden in geschillen tussen huurder en verhuurder

Woonbegeleiding m.i.v. bijzondere expertise

- Woonbegeleiding aanbieden aan mensen in precare woonsituaties om wooncompetenties aan te scherpen
- Begeleiding vanuit bijzondere expertise aanbieden op maat van de noden van de cliënt in situaties van verslaving, psychische kwetsbaarheid, enz.

IV. Noodpreventie

Noodopvang

- (De)centralisatie-debat voeren en schaalgrootte bepalen m.i.v. billijke financiële verdeelsleutels omtrent noodopvang in Limburg
- Wachtlijstproblematiek oplossen en de toegankelijkheid inzake de aanmelding voor noodopvang verhogen
- “Behandelingstermijnen” inzake noodopvang afstemmen in het licht van de samenwerking met andere organisaties met oog op duurzame uitstroom
- Toezien op hygiëne in noodopvangvoorzieningen
- Buitenkennels voor honden voorzien
- Veiligheidsrisico's binnen noodopvang ten gevolge van psychische kwetsbaarheid en verslavingen beheersen
- Zinnige dagbesteding voorzien als flankerende interventie bij noodopvang
- Begeleiding vanuit bijzondere expertise (psychiatrie, verslaving,...) voorzien als flankerende interventie bij noodopvang
- Aparte opvang voorzien voor specifieke doelgroepen met bijzondere aandacht voor de keuze voor groeps- dan wel individuele begeleiding
- Inzetten op de uitstroom uit noodopvang richting meer permanente woonsituaties
- Samenwerking m.i.v. regelgeving, afspraken rond financiering,... voorzien voor initiatieven die ontstaan naast en rond het formele aanbod

Inloophuizen

- (De)centralisatie-debat voeren en schaalgrootte bepalen m.i.v. billijke financiële verdeelsleutels omtrent inloophuizen in Limburg

Outreaching / aanklampend: mobiele teams, straatverpleger, straatpsychiater, straathoekwerk

- Het belang van hulpverlening “in de loopgraven” blijvend erkennen
- (De)centralisatie-debat voeren en schaalgrootte bepalen m.i.v. billijke financiële verdeelsleutels omtrent outreachende/aanklampende hulpverlening omtrent dak- en thuisloosheid in Limburg

V. Hervalpreventie

Housing First en housing LED

- Het housing first / housing led principe vooropstellen
- Dak- en thuislozen opnemen als specifieke doelgroep in het lokaal toewijsbeleid sociale huisvesting
- Streven naar huisvesting onder een “gepast dak” via het initiëren van vele vormen van samenwerking
- Samenwerken met burgerinitiatieven
- Skaeve huse initiëren in Limburg

(Woon)begeleiding en zinvolle dagbesteding ifv huisvestingsstabilisering

- Nazorg als een vast onderdeel beschouwen van een hulpverleningstraject
- Woonbegeleiding en begeleiding vanuit bijzondere expertises voorzien als nazorg
- Zinvolle dagbesteding integreren als vorm van nazorg, ook om isolement te doorbreken
- Inzetten op andere levensdomeinen zoals onderwijs en werk om re-integratie in bredere maatschappij te bevorderen

6. LITERATUURLIJST

- Backer, T., Howard, E., & Moran, G. (2008). The role of effective discharge planning in preventing homelessness. *The Journal of Primary Prevention*, 28(3), 229-243.
- Brown, M., Mihelicova, M., Lyons, J., DeFonzo, J., Torello, S., Carión, A., & Ponce, A. N. (2017). Waiting for shelter: Perspectives on a homeless shelter's procedures. *Journal of Community Psychology*, 45(7), 846-858.
- Busch-Geertsema, V., & Fitzpatrick, S. (2008). Effective homelessness prevention? Explaining reductions in homelessness in Germany and England. *European Journal of Homelessness*, 2(1), 69-95.
- Carlier, J., & Verdonck, M. (2024). Does it cost less to rehouse the homeless? A comparison of the costs of rehousing and homelessness. *Brussels Studies*. <https://journals.openedition.org/brussels/7308>
- De Decker, P., Meeus, B., Pannecoucke, I., & Verstraete, J. (2015). *De moeilijke oversteeke: wonen na verblijf in gevangenis, bijzondere jeugdzorg of psychiatrie*. Garant.
- Dej, E., Gaetz, S., & Schwan, K. (2020). Turning off the tap: A typology for homelessness prevention. *The Journal of Primary Prevention*, 41(5), 397-412.
- Demaerschalk, E., Robben, L., Mertens, N., & Hermans, K. (2024). Diverse profiles of homeless young adults: implications for tailored prevention strategies – Insights from Belgian Homelessness Counts. *Youth*, 4(3), 1271-1286.
- Departement Zorg. (2026). *Vlaams actieplan ter voorkoming en bestrijding van dak- en thuisloosheid 2026-2029*. https://themis.vlaanderen.be/files/f3c31e00-0807-11f1-8fa7-4d9e2b7c344e/download?name=VR%202026%201302%20MED.0067-2%20Actieplan_dak_thuisloosheid%20-%20bijlage%20BIS.pdf&content-disposition=inline
- de Smalen, D., & Van den Broeck, K. (2025). *Wonen in Vlaanderen anno 2023*. Steunpunt Wonen. https://steunpuntwonen.be/wp-content/uploads/2025/05/WP01_Woonsurvey-2023_EIND.pdf
- DiGuseppi, G., Semborski, S., Rhoades, H., Goldba, 340-351.ch, J., & Henwood, B. F. (2022). Perceived safety in community and service settings among young adults experiencing homelessness: Differences by sexual and gender identity. *American Journal of Community Psychology*, 70(3-4)
- Fitzpatrick, S., Mackie, P., & Wood, J. (2021). Advancing a five-stage typology of homelessness prevention. *International Journal on Homelessness*, 1(1), 79-97.
- Gaetz, S., & Dej, E. (2017). *A New Direction: A Framework for Homelessness Prevention*. Canadian Observatory on Homelessness Press.
- Hanratty, J., Miller, S., Keenan, C., Cowman, J., Hamilton, J., & Mackie, P. (2020). PROTOCOL: Discharge programmes for individuals experiencing, or at risk of experiencing, homelessness: A systematic review. *Campbell Systematic Reviews*, 16(3), e1109.
- Holl, M., van den Dries, L., & Wolf, J.R.L.M. (2016). Interventions to prevent tenant evictions: a systematic review. *Health & Social Care in the Community*, 24(5), 532-546.

Kenna, P., Benjaminsen, L., Busch-Geertsema, V., & Nasarre-Aznar, S. (2016). *Pilot Project – Promoting Protection of the Right to Housing – Homelessness Prevention in the Context of Evictions*. Publications Office of the European Union.

Mackie, P. (2023). Preventing homelessness and housing exclusion: a focus on early intervention. *European Journal of Homelessness*, 17(1), 13-31.

Marana, A., Mertens, N., Demaerschalk, E., & Hermans, K. (2026). *Telling dak- en thuisloosheid regio Noord-Limburg*. LUCAS KU Leuven. <https://armoedebestrijding.be/wp-content/uploads/2026/03/Rapport-Noord-Limburg-2025.pdf>

McDaniel, M., Sundaram, S., Manjanatha, D., Odes, R., Lerman, P., Handley, M. A., Coffin, P. O., Myers, J. J., & Goldman, M. L. (2024). “They made me feel like I mattered”: a qualitative study of how mobile crisis teams can support people experiencing homelessness. *BMC Public Health*, 24(1), 2183.

Mertens, N., Demaerschalk, E., Marana, A., & Hermans, K. (2026). *Extrapolatie Vlaanderen*. LUCAS KU Leuven. <https://armoedebestrijding.be/wp-content/uploads/2026/03/Extrapolatie-VL-2026.pdf>

Mertens, N., Demaerschalk, E., Marana, A., Hermans, K., De Moor, N., Moriau, J., & Wagener, M. (2025). *Dak- en thuisloosheid: globaal rapport*. LUCAS KU Leuven. https://www.kuleuven.be/lucas/nl/Publicaties/publi_upload/2025-globaal-rapport-tellingen-2024.pdf

Mertens, N., Robben, L., & Hermans, K. (2021). *Telling dak- en thuisloosheid. Lokaal rapport Limburg*. Koning Boudewijnstichting. <https://media.kbs-frb.be/nl/media/7765/20210311NT2.pdf>

Meys, E., & Hermans, K. (2014). *Nulmeting dak- en thuisloosheid*. Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin.

Milaney, K., Noble, A., Neil, A. E., Stokvis, C., Feraday, R., Feasby, C., Vertes, N., Mah, M., Jackson, N., Main, K., Punungwe, F. B., & Brick, K. (2024). Prioritizing prevention: Examining shelter diversion as an early intervention approach to respond to youth homelessness. *Youth*, 4(3), 1337-1347.

O’Shaughnessy, B., & Greenwood, R. (2021). Autonomy and authority: Homeless service users’ empowering experiences in housing first and staircase services. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 31(3), 288-304.

O’Sullivan, E. (2022). Key elements in strategies to end homelessness in the European Union by 2030: A discussion paper. *European Journal of Homelessness*, 16(2), 145-176.

O’Sullivan, E. (2024). Effective systems to end homelessness. In G. Johnson, D. Culhane, S. Fitzpatrick, S. Metraux, & E. O’Sullivan (Eds.). *Research Handbook on Homelessness* (pp. 406-417). Elgar.

Oudshoorn, A., Dej, E., Parsons, C., & Gaetz, S. (2019). Evolving an evidence-based model for homelessness prevention. *Health & Social Care in the Community*, 28(5), 1754-1762.

Oudshoorn, A., & Van Berkum, A. (2024). Homelessness prevention. In G. Johnson, D. Culhane, S. Fitzpatrick, S. Metraux, & E. O’Sullivan (Eds.). *Research Handbook on Homelessness* (pp. 431-439). Elgar.

Parsell, C., Kaakinen, J., Fitzpatrick, S., & Kuskoff, E. (2026). What does it take to end homelessness. *Housing Studies*, 41(3), 697-715.

Pleace, N. (2023). *Social and Healthcare Services for Homeless People: A Discussion Paper*. European Platform on Combatting Homelessness.

Put, B., Hens, E., & Pasteels, I. (2024). *Lacunae in the prevention of PRS evictions: the perspective of social service providers*. Paper gepresenteerd op de 18de European Research Conference on Homelessness, 12 September 2024, Boedapest, Hongarije.

Put, B., Massart, M., Hens, E., & Pasteels, I. (2025). Preventieve woonbegeleiding tijdens de gerechtelijke procedure. Evaluatie van een Limburgse proeftuin. In J. Coene, H. Degerickx, C. Dewilde, M. D'Hertoge, T. Ghys, B. Hubeau, S. Marchal, R. Remmen & H. Van Hootegem (Red.), *Armoede & ongelijkheid. Jaarboek 2025* (pp. 201-2017). Acco.

Schout, G., de Jong, G., & van Laere, I. (2015). Pathways toward evictions: an exploratory study of the inter-relational dynamics between evictees and service providers in the Netherlands. *Journal of Housing and the Built Environment*, 30, 183-198.

Szeintuch, S. (2017). Homelessness prevention policy: A case study. *Social Policy & Administration*, 51(7), 1135-1155.

Van Berkum, A., Oudshoorn, A., & Gamett, A. (2025). A systems approach to homelessness prevention for older adults. *The Gerontologist*, 65(6), 1-8.

Van Laere, I., De Wit, M., & Klazinga, N. (2008). Evaluation of the signalling and referral system for households at risk of eviction in Amsterdam. *Health & Social Care in the Community*, 17(1), 1-8.

Vermeir, D. (2022). *Evaluatiestudie Fonds ter bestrijding van de uithuiszettingen*. Steunpunt Wonen.

Verstraete, J., De Decker, P., & Vermeir, D. (2018). Evictions in Belgium, a neglected yet pressing issue. In P. Kenna, S. Nasarre-Aznar, P. Sparkes, & C. Schmid (Eds.), *Loss of homes and evictions across Europe: a comparative legal and policy examination* (pp. 66-94). Edward Elgar.

Vlaams Mensenrechteninstituut. (2025). *Het recht op wonen: mensenrechtelijk kader*.
<https://www.vlaamsmensenrechteninstituut.be/sites/default/files/2025-11/VMRI-Mensenrechterlijk%20kader%20WONEN-A4-vs10%20%281%29.pdf>

Wiertz, W., Milants, M. & Pasteels, I. (2024). *RADAR – Naar een innovatief organisatiemodel in de gevangenis van Hasselt*. Eindrapport ESF-project.

Wonen in Vlaanderen. (2025). *Aantal kandidaat-huurders in Vlaanderen*.
<https://www.vlaanderen.be/wonen-in-vlaanderen/nieuws/aantal-kandidaat-huurders-in-vlaanderen-cijfers>